

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Eusebiu Tu Pamphilu Ekklesiastikē Istoria

Eusebius <Caesariensis>

Mogvntiae, 1672

Henrici Valesii Annotationes In Orationem Evsebii De Laudibus Constantini
Habitam In Tricennalibus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14478

vota faciebat. Et hic quidem sensus tolerari potest. Verumtamen re attentius examinata, aliquid mendici hic subesse suspicor. Ac fortasse legendum πῶν νικῶ τῶ ἰμῶ στρατεύματι βραβευούσης.

ἠδὲ ἐπιταί κός μ. Hoc loco κός μ. ponitur pro prætectu; quod vocabulum in oratione latina Constantini cūm Interpres non intelligeret, ita vertit: melius facturus, si πρόσθετος posuisset. Male igitur Portesius & Christophorus mundum interpretati sunt.

ἀνατίσσει τῶν ἀνθρώπων στρατεύματων. Scribendum

est πῶν στρατεύματων, ut in libro Moræ emendatum intra- ni. Atque id jam ante monuerunt Genevenses ex Scaligeri & Bongarsij libris, quibus subscribitur codex Fuketij.

τῆς ἡμετέρας ἀνθρώπων στρατείας, Non assentior Sciligero, Bongarsio, Grutero, qui hunc locum sic emendant. τῆς ἡμῶν ἀνθρώπων. Ego malim legere τῆς ἡμετέρας ἢ σφῶν ἀνθρώπων στρατείας, quam scripturam in versione mea secutus sum. In codice Fuk scribitur τῆς τε ἡμῶν ἀνθρώπων. In schedis autem scri- ptum est τῆς τε ἡμετέρας ἀνθρώπων, &c.

HENRICI VALESII ANNOTATIONES IN ORATIONEM EVSEBII DE LAUDIBUS CONSTANTINI HABITAM IN TRICENNALIBUS.

In Prologum.

Pag. 603.

Πρόλογος. Solebant olim Sophistæ ante ora- tiones suas brevi interdum præfatione proludere; more Citharædorum qui ante cantum, tentamenti causa aliquid præcinnunt. Hæc præfatio vulgo προθεωρία dicebatur. Sic in oratione 15 Themistij, & in declamationibus Libanij non semel occurrit. Hinc προθεωρία à Theodorito sumitur pro prologo.

ἰπαρχάμου. Scribe ἀπαρχάμου. ex codice Fuketij.

πάντων ἀνθρώπων ἀλείνων. Scribendum est πάντων ἀνθρώπων. Est enim Hemistichium Homeri notissimum de Bellerophonte, quod Cicero ita convertit ut posui. Certe in codice Fuk. discrete scribitur πάντων ἀνθρώπων ἀλείνων. Porro Eusebius hunc prologum crebris Poetarum versiculis quasi floribus de industria conspersit, ut auditorum animos hujusmodi venustate pelliceret. Sic supra χρυσόεις διαπάσεις Poeticum est.

ὅση δὲ οἱ περὶ δὴ ἐπιτήδευσι. Non dubito quin Eusebius scripserit, ὅσοι δὴ περὶ οἱ ἐπιτήδευσι. Subaudiendum autem est verbum εἶσιν. At Interpres hujus orationis Christophorus cūm hæc non animadvertisset, omnem hujus loci sensum interpretatione sua confudit. In codice Fuk. defunt hæc verba ὅση δὲ, optime.

πῶν ἔτι λεγόμενα. Sic etiam Fuk. codex, malim tamen scribere πῶν ἔτι.

Pag. 604.

μᾶλλον ἢ μανίας. Transpositio verborum familiaris Eusebio, pro ἢ μᾶλλον μανίας. Mox ἀπνοίας scribitur in codice Fuk.

τῶν τελεῶν ἡμῶν ἡγίθωσαν διδάσκαλοι. Proculdubio scribendum est τῶν τελεῶν, quam emendationem confirmant verba quæ mox sequuntur, οἷς δὴ τὰς θεοπροπέεις τελετὰς ἱεροφαντούμενοι. Ait enim Eusebius libros sacros in quibus divina continentur oracula, magistros nobis esse sacrorum

Bmysteriorum, ac veluti quosdam Hierophantas.

ἱεροφαντούμενοι. Idem est quod supra dixit τελεο- μνοι. Nam ἱεροφάνται, idem valet ac τελεο. Quare ἱεροφαντεύου idem erit ac τελεοῦ. Hierophantæ Athenis dicebantur antistites Eleusiniarum sacrorum, qui sacra Cereris tradebant & consignabant. Quos tanto honore prosequerantur sacri, ut nunquam eos proprio nomine appellarent. Docet id Eunapius in vita Maximi Philosophi his verbis: τὸ δὲ ἱεροφάντα κατ' ἐκεῖνοι τὸ χρῆμα, ὅτι: τὸ πῶμα, οὐμοὶ τίμιος λίγην ἐτίλει, ἀρ' ἢ ταυτὰ χρῆσθαι, καὶ ἐμοὶ πιδάσ ἦγε: Nomen verò eius qui tunc erat Hierophanta, nefas mihi est efferre, propterea quod nos qui hæc scribo, sacris iniuravi, & inter ἐκκοιτάδα γεμιστ. Idem testatur Lucianus, seu quis abusu- ctor, in lexiphane; ubi Megalonymus quidam Atheniensis ait se cūm egressus esset domo viatorum Magistratum, offendisse Daduchum & Hierophantam, & alios sacrorum ministros, qui Diniam in ius trahebant, accusantes hominem, quod ipso proprio nomine appellasset, cūm nefas esset eos proprio nomine appellare, posteaquam consecrati fuerant: ἐγκλημα ἐπαρόντας, ὅτι ὠνόμαζον αὐτὸς ἐπὶ ταυτῶν εἰδώς, ὅτι ἐξ οὐρανῶν ὁσώθησαν, ἀνώμοτοι τὲ εἶσι, καὶ ἀτιμότητος μασι. Quamquam Lucianus plus dicit quam Eunapius. Nam Eunapius quidem ijs duntaxat qui sacri apud Eleusinam fuissent, nefas fuisse dicit Hierophantam illum à quo sacra susceperant, proprio nomine appellare. Lucianus verò omnes promiscue id vetitum fuisse affirmat. Hinc est quod inter Epistolas Libanij, quædam leguntur hoc titulo τῶ ἱεροφάντη. Et in lib. 5. Epistoliarum Symmachij, primæ tres inscribuntur Hierophanta. Cūm enim uterq; illorum Athenis initiatus fuisset, actum habuit Hierophantam proprio nomine appellare.

θεῶν ἐραψώμιθα. Vocem omiserant Typographi Geneveses, quam nos ex codice Fuk. supple- vimus θεῶν ὁρῶν ἐραψώμιθα.

Verbo postquam humanam naturam assumpsit, sunt A
verissima. Eadem sententia extat in lib. 2. adversus
Marcellum cap. 7. ubi Eusebius ait filium colere, ad-
orare & glorificare Deum Patrem. Porro in codice
Fuk. paulo ante legitur: ὁ παντὸς ζῴων, ἢ πάντων αἰώ-
νων κτιστὴς ὁ θεός.

Ἰσοίς δὲ τῆς πατρικῆς βασιλείας. Non dubito quin
Eusebius ipse scripserit δευτερίοις δὲ τῆς πατρικῆς βα-
σιλείας, quod editores cum ferre non possent, mut-
tandum esse putarunt in ἰσοίς, ut filius Patris æqualis
poneretur. Verum Eusebium ita scripsisse ut dixi, do-
cet primo ipsa series orationis. Distinguit enim
Eusebius hoc loco gubernationem & regimen uni-
versi à regno Dei Patris. Et in gubernatione quidem
universi, Filium ait principem locum obtinere: in
regno autem Patris secundum: πρῶτοις μὲν τῆς τῶν
ἄλλων ἀρχῆς, δευτερίοις δὲ τῆς πατρικῆς βασιλείας ἐνδο-
ξάζομεν. Vides πῶς τῶν ἄλλων ἀρχῆς, id est, regnum
universi opponi regno Dei Patris: πρῶτοις igitur
opponi etiam debent τὰ δευτερεῖα. Deinde τὰ ἴσα τῆς
βασιλείας græce non dicitur. Postremo Eusebius Fi-
lium semper secundam causam appellat in libris De-
monstrationis, & τῆς δευτερείων ἡζῶσθαι dicit in lib. 5.
Demonstrationis cap. 4.

In Caput II.

Pag. 607. ὁ θεοῦ δὲ τῶν φίλος. Hic locus sic mihi restitu-
endus videtur: συμβασιλίων ἱζαναρχῶν αἰῶνων εἰς
ἀπειρους ἢ ἀτελευτήτους αἰῶνας θεοῦ. ὁ δὲ τῶν φι-
λῶν, &c.

τῶν τῆς θειᾶς ἐπιχορείας ἐπανόμω. Quodnam sit
hoc cognomen divinx appellations, quo affe-
ctus atque insignitus est Constantinus, non satis li-
quet. An forte Victoris nomen intelligit Eusebius,
quod Constantino inditum est, ut supra notavimus?
An potius cognomen Maximi, quod Dei pro-
prium est? Potest etiam ipsum Constantini nomen
intelligi, quo significatur is qui est. Hoc autem Dei
proprium nomen esse docent sacræ literæ. Denique
cognomen Christiani quod Constantinus ma-
ximè adamavit, hic postumus intelligere.

πρὸς πᾶσι τῶν βασιλείων. Lego cum Interprete
πρὸς πᾶσι αὐτῶν.

τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας. In codice Fuk deest ἀληθοῦς
rectius.

Pag. 608. αἰροὶ ἀθῶν ἀνδρῶν. Corrupta vox est ἀειροί, pro
qua quid substituendum sit, nescio. Nisi forte placet
ἀειροσέσι. Laudat enim Constantinum, quod de-
cennialibus suis oratores ethnicos non admittat.

Ζηλοὶ φιλεανθρωπίαν ἀνακείμενος. Expungenda sunt
hæc verba, quæ hic non tuo loco posita, inferius re-
stituenda sunt hoc modo: ἀδιαφύσσις μὲν δόξασι
τῆς εὐσεβείας κρατῶντων λόγῳ δὲ μὴ ἀλοπεπέσει γεραι-
ρων πᾶσι θεολογίαν, πρᾶξι δὲ βασιλικῆς πᾶσι κριτικῆς
ζηλοὶ φιλεανθρωπίαν ἀνακείμενος αὐτῶν, ἢ μὴ ἀδύρον,
&c. Nihil certius hæc emendatione, nec aliter legit
Interpres, ut ex versione ejus apparet. Quare videtur
hic esse error Typographi. Emendationem nostram
diu postea nobis confirmavit codex Fuk. in quo ita
profus scribitur, ut conjecerā, nisi quod habet ἐλ
τε ἀνακείμην, &c.

πρὸς τὰς ἀπᾶντων καλλιερῶν. Scribendum est πρὸς τὰς
ἀπᾶντων, vel πρῶτων.

In Caput III.

ἢ ὁσῶν ἐν δαλῆ. Hæc verba usque ad διαρέμην

defunt in codice Fuk. & in vetustissimo codice Pla-
tino, ut monuerunt Genevenses.

ἢ πᾶσι πρώτοις τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς δευτεροῦ. Si
rem exactius disquiramus, falsum est, Constantium
Junio rem Cæsarem à Patre creatum fuisse primo
perii Constantini decennio. Constantinus enim ju-
nior à patre Cæsar creatus est Gallicano & Gallo
Coss. Calendis Martiis, anno Christi 317. Erat hæc
annus Imperii Constantini XI. Quare non magis pri-
mum decennium, sed potius intra secundum Cæsar
creatus est junior Constantinus. Proinde hic Euse-
bii locus benigne interpretandus est, & κατὰ πᾶσι πρώ-
τοις δευτεροῦ, sumendum est pro ἀμφοῖν πᾶσι.

ἢ ἡ δὲ τῆς τετάρτης ἀνακλιμίνης ἡμέρας. Constantinus
Imperator tricennalia edidit Constantino & Almano
Coss. 8. Calendas Augusti, qui dies tricennium e-
jus Imperii annum inchoabat. Ab hoc igitur die
supradictis Coss. anno Christi 337. incipit quarta
periodus decennialis Imperii Constantini juxta
computationem Eusebii: cum tamen incipere po-
tius deberet ab insequente anno, primo scilicet ac
tricennio. Verum hæc non ita exacte supputan-
tibus oratoribus.

καὶ σάρον τε ἀναδείξεισι. Dalmatium & Hamibul-
lianum intelligit, quorum prior Cæsar, alter ve-
rò Rex à Constantino declaratus est anno Imperii
tricennio die 15. Calendas Octobris, ut legitur in
Fastis Idatii. Hieronymus in Chronico scribit in-
cennialibus Constantini Dalmatium Cæsarem factum
fuisse. Ubi tricennalia posuit pro anno Imperii tri-
centesimo: cum tamen tricennalia proprie sit dies pri-
mus anni tricennii. Et enim Imperatores Romanum
quinquennialia, decennialia ac vicennialia sua celebra-
bant die primo quinti, decimi aut vicecimi anni pe-
cipatus sui. Quippe hæc vocabula nihil aliud signi-
ficant, quam Natalem imperii qui quinto quoque
anno ac decimo recurrente maxima pompa ac festi-
vitate celebrabatur. Durabat autem hæc festivitas
uno aut altero die, quo circenses ac theatrales ludii
edebantur. Proinde cum Dalmatius non sit factus
Cæsar 8. Calendas Augusti, qui dies annum Imperii
Constantini tricennium inchoabat, improprie lo-
cutus est Hieronymus, qui Cæsarem illum creatum
esse dixit tricennialibus Constantini. Rectius Euse-
bius noster hoc loco id refert post tricennialia, inci-
piente jam 4. periodo decenniali Imperii Constani-
tini. Nam post tricennialium festivitatem novam
periodum inchoabant, quasi tricennii annos qui
tantum delibatus fuerat, completus jam esset. At-
que ut Jurisconsulti dicere solent, in dignitatibus
annum ceptum pro completo haberi: ita etiam in
quinquennialibus, decennialibus & reliquis hujus-
modi festivitibus facere consueverant. Sic intel-
ligendus est locus Amm. Marcellini in lib. 14. ubi de
tricennialibus Constantii loquitur his verbis: ἀ-
λάτῃσι hiemem ἀγῶν Constantinus, post theatrales ludii
atque Circenses ambitioso eductos apparatus die 6. Iulii
Octobris, qui Imperii ejus annum tricennium in-
choabat, &c. Omnino enim Marcellinus annum pe-
terminatum posuit pro inchoato, ob eam quam dixi
rationem.

προφητῶν θεῶν. Codex Fuk. θείων προφητῶν. Et
paulo post ἐπὶ τῶν θεῶν ζῴωντων, &c. Porro locus ille quem
ex divinis Prophetis citat Eusebius, legitur in cap. 7.
Danielis.

cuivis apparet. Lego igitur ἡδ' αὐτῶς δ' αὐτῶς τὰ ὅμοια A
πεπονθῶς, ἧς ἡμῶν ἔθ' αὐτῶς. &c. Male in Fuk. codice
legitur δι' ἧς ἡμῶν τὸ θεῖον.

pag. 614.

ἀπαθεί λογισμῶν δ' ἐστὶν ἰδιότης. Idem est, quod supra
dixit: ἡδ' αὐτῶς τὰ ὅμοια πεπονθῶς. Porro to-
tushic locus ita distinguendus atq; exponendus est:
ὅμοιος δ' αὐτῶν καὶ πεπονθῶς ἐστὶν ἡ δ' αὐτῶς ἧς ἡμῶν ἡ ἀπόκ' τῆς ἡ-
σείας, πρός τὸν πεπονθῶν ἡ ἀρχομῶν καὶ μὴν ἀπαθεί λογισμῶν
δ' ἐστὶν ἰδιότης. Id est: Sed quantum id est proprie no-
strum rerum usu edocui, tamen erga decemem orna-
tium subditorum suorum nequaquam animo commove-
tur. Quod idem est, ac si diceret: non concupiscit
opes ac divitias subditorum suorum, nec illis invidet
elegantem cultum atque ornatum, ut facere solent
Principes invidi atque avari. Talis erat Valentinia-
nus major, qui divites omnes ac bene vestitos ode-
rat, quemadmodum refert Amm. Marcellinus. Non B
ita Constantinus; quippe qui & suum ipse cultum at-
que ornatum parvi faciebat; & subditos suos ambi-
tioso vestium cultu ornari, non moleste ferebat. Hæc
ideo pluribus exposui, quod & obscura sunt, & ab in-
terprete non intellecta.

In Caput VI.

ἡριονταετηνεοὺς ἐν χείρας. Alludit ad coronas au-
reas, quas Provinciales Imperatoribus Romanis of-
ferre solebant, non solum ob Imperii primitias, ve-
rum etiam in quinquennialibus eorum ac decen-
nialibus.

πανδῆμους δὲ μάλλον. Nemo est, qui non videat
scribendum esse: πανδῆμους, μάλλον δὲ κοσμητικῶς ἰο-
ταί. At enim Eusebius, has tricennialium festi-
vitates, non solum populorum frequentia, sed et-
iam totius mundi communi latitia celebrari. Quip-
pe festorum alia sunt publica, alia privata. Alia
urbium propria, alia totius provinciæ. Quædam
totius orbis Romani, ut Kalendæ Januariæ, Na-
talis Imperatorum, quinquennialia & similia. Cer-
te in codice Fuketii ita scriptum reperi ut conje-
ceram.

μῆνεν δὲ αὐτῶν. Hic locus sic mihi restituendus
videtur: ὡς μὴ ἀπαρεῖν ἡρεῖς ἐκ δ' ἐκείνου ἀποδόσους τῆ
βασιλεία νῆμιν, αὐτῶν δὲ ἐπὶ μῆνισσὸν ἐν τῷ μακρῶν
ἀποδοπέμποι αὐτῶν. Error natus est ex voce νῆμιν,
quam in μῆνεν librarii mutarunt, proclivi errore.
Quod si μῆνεν retinere quis vellet, tunc scribendum
esset ἀποδοπέμποι αὐτῶν.

pag. 615.

ἰδὲ τ' ὑπ' αὐτῶν λογόμενον. Procul dubio scri-
bendum est: ἰδὲ τὸ ὑπ' αὐτῶν λογόμενον ἰφίσει τοῖς ἰδέ-
λυσσι δ' ἀτ' ἰδέσθαι. Quomodo etiam legit Interpres.
Hujus autem emendationis auctor est ipse Eu-
sebius, qui paulo post ita scribit de præsentī
tempore: τὸ δ' ἐστὶν αὐτῶν λογόμενον, ἅμα τῷ μακρῶν
&c.

μήτισι τὸ μέλλον. Interpres vertit: nedum futurum
tempus aut præteritum. Quare apparet eum legisse
μήτισι τὸ μέλλον optime. In codice Fuk. scribitur
μήτισι τὸ μέλλον.

ὁ δὲ παρῆλθε. Scribo ἡδ' ὁ δὲ παρῆλθε. De præteri-
to enim loquitur. Paulo post lego ἡδ' ἐστὶν ὁ δὲ ἔλας ἐπὶ-
λαβέσθαι.

ἡ δ' ἀπὸ βασιλεία. Scribendum videtur θεὸν δ'
ἀπὸ βασιλεία, quomodo etiam legit Interpres. Al-
ludit autem Eusebius ad locum Pauli Apostoli,

qui Deum vocat Regem sæculorum, βασιλεὺς τῶν αἰώνων.

τοῖς ἰδέσθαι καλλωπίσασιν. Dies intelligit & menses & annos, & tempestatum vicissitudines, & cetera ejusmodi, quibus Deus ævum seu sæculum exornavit.

ἐν θυφύσιν αὐτῶν, lego ἐν θυφύσιν.

ὡς ἀπὸ αὐτῶν. Eandem αἰών & etymologiam affert Proclus libro 4. in Timæum Platonis pag. 241, ubi multa de ævo juxta sententiam Platoniorum differit. Eundem vide in capite 33. & 34. Institutionum Platoniarum. At Eusebius Platonis sententiam partim sequitur, partim ab ea discedit. Cùm enim ait ævum nec senescere nec interire, esse uniforme ac sui semper simile; partibus ceteræ ac distinctione, in eo consentit cum Platone. Sed cùm illud progredi dicit atque augescere; cùm species ejus facit præteritum tempus, præsens ac futurum, in hoc & à Platone & à seipso dissentit. Quod enim progreditur & augetur, partes habet necesse est. Apud Platonem ævum nihil aliud est quàm aternitas. Ævum enim Plato facit immobile; ad ejus similitudinem tempus ait creatum esse à DEO, quod quidem definit imaginem mobilem ævi immobilis; numero atque ordine progredientem; ut legitur in Timæo. Rectè Chalcidius in Timæum Platonis: *tempus, inquit, proprium progreditur: ævi propria mansio, semperque in idem perseveratio. Tempus utem partes, dies, noctes & anni: ævi partes nulla. Tempus utem species præteritum, præsens, futurum: ævi substantia uniformis, in solo proprioque præsentī.* Eusebius verò ævum accepit pro sæculo, seu potius protota, ut ita dixerim, massa & collectione temporum. Ait enim ὁ σύμπερας αἰών. Certe in factu literis αἰών & αἰῶνες sumuntur pro tempore. Quippe tempus duobus modis accipitur. Alterum est particulare, quod singulis rebus attributum est. Alterum generale, quod non magis huic rei competit quàm illi. Et hoc veteres ævum vocabant, ut docet Censorinus in libro de die natali cap. 16. ubi ævum definit: *tempus unum & maximum immensum, sine origine, sine fine, quod eodem modo semper fuit, semperque futurum est, neque ad quantum hominum magis quàm ad aliter non pertinet.* Adidit deinde hoc ævum in tria dividi tempora, præteritum, præsens & futurum. In quo plane cum Eusebio nostro consentit. Idem ait etiam Macrobius in librum Rhetoricarum Ciceronis cap. 75. Sed Gregorius Naz. in oratione 35. & 42. ævum sumit pro aternitate, ubi vide quæ notant Pheillus & Elias Cretensis.

σωθέντων ἐξ ὕλης ἰποιοι. Scribendū videtur σωθέντων ἐξ ὕλης ἰποιοι, ἡ εἰδὸς σῶμα. In codice Fuketii deest vox ἰποιοι, optime.

ψυχῶσαι δ' αὐτῶν. Totus hic locus sic legendus videtur: μήκεντε ἐν πλάτη τῆς τοῦ ψυχῶσαι δ' αὐτῶν. Quomodo etiam legit Interpres. Atque ita lectum reperi in codice Fuketii.

τοῖς δ' αἰετῶν φερομένοις ἀφανισί. Dæmonas æreos videtur intelligere, de quibus supra locutus est in principio hujus orationis. Porro tam bonos dæmonas quàm malos possumus hic intelligere. Nam & boni spiritus quos angelos vocamus; per ævum comitant, tanquam legati quidam atque interpre-

tes, vota nostra ad Deum perferentes, & responsa nobis à Deo ac beneficia apportantes. Quòd quidem etiam veteres Philosophi non ignorarunt. At Interpres Eusebium de piscibus hic loqui existimavit. De Dæmonibus aeris Augustinus in Epist. 49. Quanto pœniciosus est sacrificia e Dæmonis, hoc est, inquam spiritali creatura quæ in hoc proximo & caliginoso calo inhabitans, tanquam in aereo carcere suo, prædestinata est supplicio sempiterno. Athanasius in libro de Incarnatione; & ante omnes Paulus in Epistola ad Ephesios.

κυνώρυγάματι καλλωπιζομένη. Scribo καλλωπιζομένην. Eleganter terram Oceanò quasi viridi pallio amictam esse dicit. Sic David in Psalmo 103. Abyssus sicut vestimentum amictus eius: terra scilicet, quemadmodum exponit Theodoritus & Hieronymus in caput 1. Aggæi. Porro verba illa σμαραγεὶ δὲ τε πόντι ἔδωκεν αὐτῷ delenda sunt, utpote superflua & ab hoc loco prorius aliena. Est autem versus Homerici clausula ex Iliadis secundo. In codice Fuk. legitur σμαραγεὶ τε πόντι ἔδωκεν αὐτῷ τῷ τῆς ἀβυσσὸς κυνώρυγάματι καλλωπιζομένη.

pag. 617. ἔδωκεν αὐτῷ τῷ τῆς ἀβυσσὸς κυνώρυγάματι καλλωπιζομένη. Malim scribere ἔδωκεν αὐτῷ.

τῶτον μὲν ἔδωκεν. Videtur hic aliquid deesse, quòd ita supplere possumus θεῖρου ἀκμῆ τῶτον μὲν ἔδωκεν. Verùm re attentius examinata nihil hic deesse censeo. Lego itaque θεῖρου ἀκμῆ τῶτον μὲν ἔδωκεν, supple τον αἰῶνα. nec aliter legit Interpres. In codice Fuk. legitur θεῖρου ἀκμῆ τῶτον μετα-ἔδωκεν.

ἕσσον μείζονι φέρειν κωβερνήτην. Majorem appellat filium, non quidem ipso patre, sed reliquis omnibus majorem intelligens. Ac fortasse suspicetur quispian ab Eusebio scriptum esse ἕσσον μείζονι.

ἐν θείᾳ περιπέσει. Rectius in codice Fuk. scribitur ἐν θείᾳ, & post verbum περιπέσει apponitur media distinctio.

pag. 618. ἀλλοιοῦσθ' ἑτέρους. Non dubito quin Eusebius scripserit ἀλλοιοῦσθ' ἑτέρους ἀρετῶν βραβεῖος σφοδρῶς, quam scripturam sequentia manifeste confirmant. In codice Fuk. scriptum est ἀλλοιοῦσθ' ἑτέρους.

μοιᾶ δ' ἐν τῷ πλάσιον. Prima vox deest in codice Fuk. & recte quidem ni fallor. Sed & aliud mendum hic later. Quare totus locus ita mihi corrigendus videtur εὐτεὶ δὲν ἦδη παρηγορῆσεν δίδωσιν ἰσορῆ τειλέων ἰσχυροῦσιν συγκριμένην. δεκάδιον μὲν τριπασίωνων, τριᾶδιον δὲ δεκάσπασίωνων. Qua emendatione nihil certius. Nam tricennalium festivitas, de qua agit Eusebius, constat ex numeris perfectis, denariis scilicet triplicatis, & ternariis decies repetitis. Quæ deinde sequuntur Eusebij verba de denario, emendationem nostram aperte confirmant.

pag. 619. πηξάριον ἀπὸ γραφῶν. Scribendum videtur ἡ πηξάριον. sic vocat denarium numerum, quòd sit terminus ac meta numerorum. Eleganti autem translatione à Circo petita, ait unitates denarium circuire quasi metam. Quare ὡσπερ ἐν περιγύρῳ verendum erat tanquam in Circo. Hinc est quòd carceres etiam nominat infra, cum dicit ἐπὶ πῶν ἀφάπτω ἀναστρέχουσι εὐφροσύνην.

καμπύλη καταστατικός. Legendum puto transpositis vocabulis, καμπύλη, ὅς ἐστι καταστατικός. Idem enim est quòd infra dicitur ὅς ἐστι παρὰ τῷ. In codice tamen Fuk. legitur ὅς ἐστι καμπύλη.

τριάντα μὲν κοσμηθεῖσα μόνα. Procul dubio scribendum est μόνα, quòd miror ab Interprete animadversum non fuisse, cùm sequentia id aperte commonstrent. Ceterùm veteres lunarem mensem triginta diebus metiri solitos esse docuit etiam Eusebius supra in hac oratione, & Geminus in Isagoge. Emendationem porro nostram confirmat etiam codex Fuketij.

σὺ δὲ τῶ πάντων ἀγαθῶν ὁσπῆρος τιμημένος. Scribendum est τιμημένος, ut ex sequentibus ac præcedentibus manifeste colligitur. Sequitur enim ὑποπληροῦσθε, ἐφατίσθητε & σφομύθητε. Præcessit autem τὰ τῆς κοσμοκρατορῆς ἀρχῆς. Porro hæc locutio paulò durior mihi videtur: malletque simpliciter dicere ἡ κοσμοκρατορῆς ἀρχὴ τιμημένη, &c. Ceterùm & hanc quoque emendationem confirmat codex Fuketij.

σὺ δὲ ἡ τοῦ κρείττονα ἐπαλομένον. Forte ἐπαλομένον. Ita certe in codice Fuk. scriptum inveni.

ὅς ἀγαθῶν ἀκμῆ τοὺς κάλλιστος. Codex Fuk. ἀγαθῶν. pag. 620. τοὺς habet: forte Eusebius scripserat ἀγαθῶν.

ἡ γὰρ ἐστὶν ἀκμῆ. Melius dixisset ἡ γὰρ. Non enim dicitur ἐστὶν ἀκμῆ, sed ἀκμῆ. De τροπῶ qui dem recte dici potest ἐστὶν.

ἡ γὰρ τὸ νῆος. Christophorus legisse videtur ἡ γὰρ τὸ νῆος, & de Christo hæc dici censuit. Ego verò re attentius examinata, hæc in secunda persona dici animadverti. Alloquitur enim Eusebius ipsum Imperatorem. Certe verba illa κατὰ πάντων πολέμων τε ἢ βαρβάρων, de Imperatore hæc dici convincunt.

In Caput VII.

νομάδες τινὲς. Male Interpres pastores vertit. Ego Græcam vocem retinere malim, aut certe vaγροὺς vertere. Sic enim Latini vocant Barbaros, qui equis aut plaustris insidentes, hac illac circumferuntur sine tecto ac lare. Hujusmodi homines eo quòd videlicet cæcis loca pascua sectarentur; νομάδες sunt dicti. Paulo post codex Fuk. habet λυμῆμοι βοῶν ἀνδύοντο.

ἡ πῶν ἐν τούτων τῶ σωματῶν φθορᾶν. Scribe meo periculo ἐκ τούτου supple θανάτου. Atque ita codex Fuk. Paulò ante Genevenses verbum omiserant, quòd ex codice Fuk. ita supplevi, ἀξία δ' αὐτῶν δῶρον.

οἱ γὰρ τὸ τότε κρατῶν νομιζόμενοι. His verbis Eusebius aut Imperatores ipsos intelligit, qui Christianam religionem persecuti fuerant; aut certe Gentiles omnes. Hi enim tunc temporis pollebant, priusquam Christiana religio totum orbem occupasset. Quemadmodum igitur Christianorum religio postea dicta est ἡ κρατούσα θεία, & Christiani ὁ κρατούμενος, ut notavi ad libros historiae Ecclesiasticae, sic Gentiles quandiu ipsorum superstitione viguit, recte dicuntur οἱ κρατούμενοι. Infra tamen cap. 9. initio, τοὺς τότε κρατῶν dixit pro Imperatoribus.

ἡ τὸ σῶμα φεραδὸν δέκασι. In libro octavo historiae Ecclesiasticae; unde hæc pæne ad verbum translata sunt, rectius legitur ἡ τὸ σῶμα τῆ φθορᾶ φεραδὸν δέκασι.

πικρὰν ταῦτ' ἐν ἑσέῃ πανδυσίαν. Lego ἀσέβη cum Interprete. In Fuk. cod. scriptum est δυσίαν. εὐτε κωβερνήτης οὐκ ἔστι ἀρ' ἀρχαί. malim scri- mm iij

bere οὐτε κυβερνήτης οὐτ' αὐτῶν, &c. Sic in se-
quente periodo corrigendum puto οὐτε στρατηγός
οὐτ' αὐτῶν, ποτ' αὐτῶν οὐκ αἰσθάνεται, &c. ubi οὐτ' αὐτῶν
ponitur pro οὐκ αἰσθάνεται.

ἤνοιτο ἀφειδῆς. Scio quidem ἀφειδῆς dici posse
ducem qui suæ ipsius vitæ non parcit. Verùm cum
hæc laus militis sit potius quàm ducis, ac fere in ma-
lam partem sumi soleat vox ἀφειδῆς, libentius hoc lo-
co legerem ἐφειδῆς, id est, cautus ac providus du-
ctor. Sic Amm. Marcellinus de Corbulone cele-
berrimo Romanorum duce loquens ait : *Provin-
ciarum fidus defensor & cunctus*. Si quis tamen vulga-
tam lectionem retinere malit, equidem non re-
pugnaverim.

παρῖδοι ἀνδρίμα. Facilis erat hujus loci corre-
ctio. Quis enim non videt scribendum esse παρῖδοι
ἀνδρίμα, quomodo etiam in codice Fuk. scriptum
reperi.

τοῖς παρ' αὐτῶν νικητήρισι τιμήσας. Lego παρ' αὐ-
τῶν, ut loqui solet Eusebius. Paulo post legendum
est ἕξθηται ἡμῶν οὐδὲν, utramque emendationem
confirmat codex Fuk.

Page 624. ἄτε κατὰ δαιμόνων. Hic locus corruptus est:
quem ita restituendum esse existimo, οἱ μὲν γὰρ ἦσαν
μυρίοι, πολλοὶ τε πολλῶν ἀτε δαιμόνων καὶ αὐτῶν φίλοι.
Id est : *Nam illi quidem erant prope innumerabiles,*
multique utpote multorum demonum atque ipsorum
amici. Vocem κατὰ expunxi, quippe quæ è supe-
riore linea huc irreperat. Ac per illos quidem in-
numerabiles, adversus quos Deus unum Constanti-
num excitavit, intelligit Eusebius Maxentium, Ma-
ximianum Herculium, Maximinum & Licinium ;
quibus adjungi potest Diocletianus & Galerius.
Per illos autem multos dæmonum simulatque ipso-
rum amicos, intelligit Præsides ac Rectores provin-
ciarum, & militiæ duces ; qui ut Imperatoribus gra-
tificarentur, Christianos ubique vexabant. Potest
etiam scribi ἀτε ἐν δαιμόνων καὶ αὐτῶν φίλοι, alio sen-
su ; id est, *multi utpote ex multis dæmonibus orti, eo-
rumque demonum amici*. Qui sensus verior vide-
tur. Respondet enim iis quæ sequuntur, ὁ δ' ἐξ ἑνὸς
εἶς &c. Alludit autem Eusebius ad illud Evangelij ;
Vos ex patre dæmolo estis. In codice Fuk. ita legitur
hic locus οἱ μὲν γὰρ ἦσαν μυρίοι, πολλοὶ τε πολλῶν ἀτε
φίλοι δαιμόνων. Quæ lectio & simplicior est & ve-
rior.

ἄλλοι δὲ οὐδὲν ἦσαν. ἴθιεν οὐδὲν εἶδον. Imitatus hic
esse videtur Eusebius Dionysium Alexandrinum,
qui in Epistola Paschali de Macriani tyrannide ita
loquitur, ὁ μὲν οὐκ εἶπεν, ἵπτοι μὴ δὲ λῶν, &c. quæ legun-
tur in lib. 7. historiz Ecclesiasticæ cap. 23.

ἀπελέγχων, ἵππο τῆ κρείττονος πάλαι νικημένον.
Interpres post verbum ἀπελέγχων distinctionem ap-
posuit veritque, *re ipsa coarguit repressitque utpote*
quod jam olim fuisset ab ipso Deo superatum. Ego ve-
rò sublata distinctione interpretatus sum, *rebus ipsis*
convincens, jam pridem à Deo fuisse superatum. Le-
ctor igitur utram maluerit interpretationem eligeret.
Parum enim interest. Quomodo autem rebus
ipsis Constantinus dæmones superatos convicerit,
declarat statim Eusebius, cum ait eorum delu-
bra à Constantino esse spoliata, & Christianis do-
nata.

τοῖς νικημένοις ὑπεξήκει. Scribendum est ἕξθηται.

In Caput VIII.

καὶ ὁμαλῶ τοῖς παλίν. Scribendum est τοῖς παλίν
ex codice Fuk. & ex libro 3. de vita Constantini, ubi
hæc ad verbum leguntur.

πλάνης ἐπιουῦτο φῶραι. Procul dubio scribendum
est φῶραι. atque ita quoque emendandum est in li-
bro 3. de vita Constantini, ubi φῶραι legitur. In
codice Fuk. scribitur φῶραι.

τὸ μὲν γὰρ λυσιτελεῖ. Vox γὰρ delenda est, quoniam
nec codex Fuk. agnoscit.

φάσματα κακίων ἡμῶν κατὰ πνεύματα. Non
possum probare versionem Interpretis, qui hunc lo-
cum ita transtulit : *Ad hunc modum igitur Impera-
tor, cum spectra illa improbitatis & nequitiæ, quæ in-
minum animi occiderat fuerant, palam sub omnium*
oculis subiecit, &c. Ego verò malim veterem
*griorem larvas, quæ in demoni illius populosius ju-
dioris templo visebantur, detraxisset, &c.* φάσματα
κακίων (sic enim accentus restituendus est) sunt in-
tegmenta vitiorum, quibus Gentiles impudicitiarum
suam prætexebant. Sic supra de simulachris dæmo-
num dixit Eusebius καπετα δαπνομυῖται τὸ φέ-
ματ' αὐτῶν καὶ τῶν εἰσῶ τῆς θημιζῆσεως μερῶν ἐπιου-
φίαν τοῖς πάντων ὀφθαλμοῖς ἐδενύμμενοι. Porro hic
locus ita emendandus est ex codice Fuk. ὅλη κατὰ
λαοπλάνου φάσματα κακίας.

οὕτω δὴ τὰ ἐν βραχέει. Scribendum est proculdu-
bio οὕτω δὴ τὰ ἐν βραχέει. Paulo post lego ἀγαθὸν
κουροστέφος absque particula conjunctiva. Alludit
enim Eusebius ad illum Hesioidi versum in operibus.
εἰρήνη τ' ἀγαθὴ κουροστέφος.

In Caput IX.

αὐτοῖς φιλοπόνοισ ἕξειετο. Subaudiendum est τὰ
δαίμοσι, vel certe τοῖς ἄλλοις, utrumque enim intel-
ligi potest; scribe etiam ἕξειετο. Porro in codice
Fuk. initium hujus capitis cum sine præcedenti om-
missum est, Scriptoris negligentia.

καὶ ἔγνωσαν προσηγνῆσαι. Lego καὶ ἰδύσαντο προσηγνῆσαι
καὶ ἀγάλασαι ἐτίμων τὰ πάτρια. Hæc locutio di-
rior mihi videtur. Neque enim commode dici po-
test τιμῶν τὰ πάτρια; nec νοχάγαλμασ τε & con-
jungi potest cum θαλάμοις. Quare totum hunc lo-
cum libentius ita legerim; ἴθιεν τε καὶ δὴμασ κατ' ἀγῶν
καὶ πάντα τόπον, ἵππο τε κατ' οἴκουσ ἐξ αὐτοῖσ αὐτῶν τε-
μείοσι τε καὶ θαλάμοις, ἀγάλασαι αὐτοῖσ ἐτίμων κατὰ
τὰ πάτρια.

εἰς λιπὸντα καταπομίτων. Procul dubio scriben-
dum est καταπομίτων, quod non vidit Chlillo-
phorus.

των ὑψηλῶν. Vox est sacre Scripturæ; libro 3. Ro-
gum cap. 12. & 13. Sic autem dicuntur simulachra
dæmonum, eo quòd fere in excelsis locis collecto-
tur.

οἱ πλάνου. Hucusque lacuna erat in co-
dice Fuk. qui hunc locum ita exhibet οἱ εἰς τὸν πλάνου.
Ego primam vocem delendam puto.

νευρῶν εἰδῶλα καμανόντων. Scribe καμάντων, ut le-
gitur in lib. 1. de vita Constantini cap. 33. ubi hæc
verbum repetuntur. Paulo post etiam scribitur κα-
σῆσειον δαποδ' ἰδῶδσ ἐν χυλῶ τῶν νῆσι κίπασ ἀντίρρῳ, ut legitur
eodem loco, & in codice Fuk.

καὶ πρῶτον ὄντος. Diem Dominicum vocat pri-
mum, non solum eo quòd sit dies primus hebdo-

madis, sed etiam eo quod hic fuit primus seculi dies. Unde merito Natalis mundi dies appellari potest. Porro dies Dominicus non solum primus, verum etiam octavus dicitur. Augustinus in lib. 1. de sermone Domini in monte cap. 11. *Hæc octava sententia quæ ad caput redit, perfectumque hominem declarat, significatur fortasse & circumcissione octava die in veteri testamento; & Domini resurrectione post Sabbatum, quod est utique octavus, idemque primus dies.* Idem ante Augustinum dixerat Hilarius in Prologo Commentariorum in Psalmos, ubi de septenario numero differens hæc ait: *Quem tamen octavo, quia dies eadem prima quæ octava, secundum Evangelicam plenitudinem in ultimo Sabbato adjecta consummat.* Et paulo post: *Quod ipsum extrinsecus etiam in diebus Dominicis est constitutum, qui ultra Sabbati numerum per plenitudinem Evangelicæ prædicationis accedunt. Namque cum in septimo die Sabbati nomen sit & observantia constituta, tamen nos in octava die, quæ est ipsa prima est, perfecti Sabbati festivitate letamur.* Sed & Theophilus Episcopus Alexandriæ in allocutione cum dies Theophaniorum incidisset in diem Dominicum, sic ait de die Dominico: *ὅτι τὸ ἵδιος τὸ ἄριστον ἡμᾶς ἀπαρτὶ πᾶσαν κλεινὴν τιμὴν, ὅτι ἐν ταύτῃ πανηγυρίζου, ἐπειδὴ ἠ-
σπρὸς ταύτῃ ἐκείνη ἡμῶν Ἰησοῦ χριστός, πλὴν ἐν νε-
κρωτῶν ἀνάστασιν ἡμῶν ἐξορτασένους. διὸ ἐν ταῖς ἡμέραις
χριστοῦ, ὡς ἀρχὴ ζωῆς ἡμῶν ὑπάρ-
χουσα ἐστὶν ἡμεῖς, ἀπὸ τῆς ἀπορίας τῆς ἰουδαίων σαββα-
τισμῶν. Id est: Et consuetudo & officij ratio à nobis pos-
tulatur, ut diem Dominicum honoremus, eumque festum habeamus; cum eo die Dominus noster Iesus Christus resurrectionem ex mortuis nobis comparaverit.* **C**
*Unde hic dies in sacris literis & primus appellatur, ut-
pote qui vitæ auctor atque initium nobis existit: & octa-
vus, utpote qui Iudeorum Sabbatum supergreditur.* Citantur hæc Theophili verba in Typico sancti Sab-
bæ, & apud Balsamonem in collectione Canonum. Quibus adde Isidorum & Bedam in libro de divinis officiis, ubi agunt de die Dominico. Idem scribit Stephanus Gobarus cap. 29. Ad hunc morem fortasse referendum est, quod Græci dies hebdomadis plerumque referunt non ad Dominicam diem quæ præcessit, sed ad Dominicam sequentem. Nam post Dominicam filij Prodigij, quæ est Dominica nona ante Pascha, dies qui proxime sequebantur, nempe feria secunda, tertia, quarta & deinceps, dicebantur à Græcis ἡ δευτέρα τῆς δευτερίας, ἡ τρίτη, &c. usque ad Dominicam sequentem quæ dicebatur Dominica τῆς δευτερίας: & hæc hebdomas dicebatur ἡ δευτέρα τῆς δευτερίας. Post Dominicam autem τῆς ἀποκρίτου, feria secunda quæ proxime sequebatur, vocabatur τῆς τριτίας vel τριτοφάγου, & sic reliqui dies totius hebdomadis, usque ad sequentem Dominicam, quæ eodem nomine vocabatur ἡ κλεινὴ τῆς τριτίας. Idem observare licet in reliquis Dominicis usque ad diem Paschæ. Nam post Dominicam τῆς τριτίας, feria secunda dicebatur sanctorum Jejuniorum: totaque hebdomas ita dicebatur usque ad sequentem Dominicam, quæ eodem nomine erat insignita. Denique ἡ δευτέρα μετὰ τὴν, quam nos sanctam vocamus, refertur ad Dominicam sequentem Paschæ, ut patet ex Typico sancti Sabæ cap. 31. Cyrillus quoque in sermonibus Paschalibus, hebdomadam Paschæ, quam nos hodie sanctam hebdo-

madam vocamus, semper orditur à feria secunda & sequente Dominica Paschæ eam terminat. Nec aliter Theophilus in Epistolis Paschalibus.

κελευθῶ. Antiquissima est appellatio diei Dominicæ, & ab ipsis Apostolorum temporibus. Certe in Apocalypsi Joannis mentio fit diei Dominicæ. Verum quod hic & in Constantini vita dicit Eusebius, diem Dominicum præcationibus & conventibus Ecclesiasticis peculiariter dictum fuisse, id paulo ferius institutum fuisse mihi videtur. Nam primi quidem Christiani qui post adscensum Domini crederant, quotidie conveniebant, orationibus & cujusmodi pietatis officiis vacantes, ut scribit Lucas in Actibus Apostolorum. Postea vero cum Gentiles certatim ad Christi fidem se conferrent, nec fideles possent quotidie in unum convenire, institutum est ab Apostolis eorumque successoribus, ut saltem die Dominico fideles in Ecclesiam convenirent. Qua de re illustris est locus Justini Martyris in Apologetico secundo sub finem: *τῇ τῷ ἡλίου λεγομένη ἡμέρα πάντων κατὰ πόλεις ἢ ἀγροὺς ἑσθράτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελθούσι γίνεται.* Id est: *Die qui dicitur Solis, omnes tam qui in agris, quam qui in urbibus degunt, in unum conveniunt, &c.* Diem Solis dixit non Dominicum, quia Imperatores Romanos alloquebatur, qui Solis quidem diem optime norant. Dominicum autem diem, quæ propria erat Christianorum appellatio, ignorabant. Idem paulo post repetit Iustinus in dicto Apologetico. Consentit & Plinius in Epistola ad Trajanum. *Afirmabant, inquit, hanc fuisse summam vel culpa sua, vel erroris, quod essent solis stato die ante lucem convenire, carmenque Christo quasi Deo canere.* Ubi per statum diem intelligit Dominicum. Proinde ex hoc Plinij loco colligitur, Christianos qui tunc in Bithynia degebant, die Dominico duntaxat convenisse. Alioqui stans diebus, non autem stato die convenire solitos dixisset Plinius. Quanquam hoc non tam ipsius Plinij testimonium est, quam Christianorum, qui id coram Plinio confessi sunt, ut ipse testatur. Præter Dominicum diem, Epiphanius in Epilogo librorum contra hæreses conventum quartæ & sextæ feriæ: Clemens verò in Constitutionibus conventum die Sabbati ab Apostolis ajunt esse institutum. Verum quod ad stationes quartæ & sextæ feriæ pertinet, eas ex arbitrio pepen disse non sub lege præcepti cucurrisset, ex Tertulliano de jejuniis discimus. Sabbato verò licet Orientales convenire soliti sint, in plerisque tamen Ecclesiis conventus habitos non fuisse, ex Epiphanio, Socrate aliisque constat. Illustris est locus Hieronymi in Epistolam ad Galatas cap. 4. *Et ne inordinata congregatio populis fidem minueret in Christo, propterea dies aliqui constituti sunt, ut in unum omnes pariter veniremus. Non quo celebrior sit dies illa qua convenimus, sed quod quantumque deo conveniendum sit, ex conspectu mutuo latinitia major oriatur.*

φωτός ἐστι ζωὴς ἰπὼς υμῶν. Diem Dominicum à luce cognominatum esse dicit, non quod Solis dies vocaretur à Gentilibus, sed quod dies sit Domini, quo scilicet Dominus resurrexit, & nobis vitam lucemque donavit: quodque illo die Spiritum sanctum illuminatorem animorum nostrorum accepimus. Ita Clemens in sexto Strom. de

Sabbato dixit ἡτοιμάσουσα πάλιν ἀρχέγονον ἡμέραν, πάλιν ὅτι ἀναπέρασεν ἡβωὴ ἢ δὴ καὶ σφραγίσαντες τὸν ὄντι Φωτὸς γενέσθαι, ἐν ᾧ τὰ πάντα σμυθεύονται, &c. elegantissimae, quae brevitatis studio praetermitti. Dies igitur lucis est Dominica, tum quod eo die lux primum creata est, tum quod eo die veritatis cognitionem accepimus per Spiritum sanctum, qui sub ignis imagine in fideles delapsus est & sine divisione divisus, ut ait ibidem Clemens.

αὐτὸς τε ἑαυτὸ δίδασκαλῶ. Id est, non contentus aliis praecipere, ipse ea facit quae docet, juxta praecipuum Evangelij.

Pag. 629. ἡτοιμάσει δὲ πάλιν ἡμέραν. Legendum est ἡτοιμάσει. Certe in codice Fuk. legitur ἡτοιμάσει.

μεγίστην τιμὴν καὶ ἀεικαλλίστην. Scribendum est μεγίστην τιμὴν καὶ ἀεικαλλίστην. Subauditur enim ἐκκλησία, ut patet ex libro tertio de vita Constantini cap. 49. Ex quo item corrigendum hic est κρατισθενούσας, quomodo etiam legitur in codice Fuk.

κοσμοεισροσηγορίαν. In libro 3. de vita Constantini cap. 49. pro verbo κοσμοεισροσηγορίαν, legitur εὐαγγελίαν. Certe mira haec locutio est, μητροπολίτι καὶ πάλιν ἐπινοήσαντες ἀντιόχου κοσμοεισροσηγορίαν. Ac prima quidem fronte videri potest esse Enallage, pro καὶ ἐπινοήσαντες ἀντιόχου κοσμοεισροσηγορίαν. Si quis tamen rem diligenter attenderit, fatebitur id ab Eusebio exaggerandi causa dictum esse. Tanta enim amplitudo erat urbis Antiochiae, ut conditorem suum Antiochum ornare potius, quam ornari eius nomine videretur.

Pag. 630. κατ' αὐτὸ δὲ τὸ σωτήριον μαρτύριον. Id est, ad ipsum locum Domini sepulchri. Sic enim Eusebius vocare solet sepulchrum Domini, ut patet ex lib. 3. de vita Constantini cap. 26. & 32. μαρτύριον proprie dicitur locus in quo condita sunt martyrum reliquia. Latini similiter confessionem dixerunt, quod idem est ac μαρτύριον. μαρτύριον enim latine confessor dicitur. Ita confessionem sancti Petri apud Anastasium legimus. Intra cap. 11. Eusebius vocat τῆς σωτηρίου ἀθανάσιος μαρτύριον.

ὡς ἐστὶν ἀπὸ τῆς θεοφανείας ἀντὶ. Legendum est τῶν μεν ἀπὸ τῆς θεοφανείας. Sequitur enim τῶν δὲ τῆς ὑστάτης ἀναλήψεως, &c. Porro in libro 3. de vita Constantini cap. 40. duas tantum speluncas memorat, cum tamen tres hic recenset. Nimirum illic sermo erat de Helena, quae in Bethleem & in Oliveti monte Ecclesias aedificavit. Hic verò de Constantino agitur, qui in loco Domini sepulchri magnificentissimam construxit Ecclesiam: cui etiam Ecclesias illas ab Helena aedificatas merito attribuit Eusebius, utpote quae ipsius sumptibus essent constructae.

τὸν δὲ τῆς ἐπιστοφίας. Scribe meo periculo τὸ δὲ, supple σαμείον. Quod Interpres cum non animadvertisset, turpiter lapsus est. Emendationem nostram confirmat codex Fuk. Paulo post lego cum Interprete ἡτοιμάσει καὶ ἡτοιμάσει, ἔρονον τῆ βασιλείας, &c. quod rectius mihi videtur. Neque enim satis eleganter dicitur ἔρονον αὐξάνει.

καὶ αὐτῶν γένει. Legendum est αὐτῶν. Non otiose autem Eusebius post mentionem liberorum Constantini, addidit etiam eius genus: ob Dalmatium scilicet & Hanniballianum, qui erant ex genere Constantini, utpote fratris eius filij.

In Caput X.

μύσας θεολόγους ἀνδράς. Interpres veritas ipsae se sacrarum literarum professioni consecraverunt, quod non probo μύσας sunt initiati, qui mysteria penetrunt. Θεολόγοι verò sunt qui alios initiant & mysteria ijs tradunt.

καὶ ἴσας ἐστὶν τὸ σφιν. Scribo καὶ ἴσας τὸ σφιν. ἴσας ἀδίων φιλώσοι. Sophistas Gentiles intelligit, qui in ejusmodi decennialium festivitibus Panegyricos Imperatoribus dicebant. Talis est Nazarij Panegyricus Constantino dictus in tertis quinquennialibus, seu quinto decimo Imperij eius anno, & quinquennialibus Caesarum. Talis item Themistij oratio in Valentis quinquennialibus, Sed & Claudius Mamertinus orationem praeparaverat quinquennialibus Maximiani Herculij, ut ipse testatur. In codice Fuk. legitur καὶ ἴσας τὸ σφιν.

ὑπερπιδεῖ αἰωνουχοῦ μῦθου. Hic locus corruptissimus, quem tamen levi negotio mihi videor emendasse. Scribo igitur ὅδ' οἷα σοφὸς κυβερνήτης ἐξήκοος ὑπερπιδεῖ αἰωνουχοῦ μῦθου, &c. Id est, sublimi usque gubernaculum sedens. At Interpres nescio quid de xvo somniavit. Mox scribe ἰσάσας σφιν, ut in codice Fuk. sic enim infra loquitur Eusebius.

In Caput XI.

ἐν τῷ βασιλικῷ τῷδε. Rhetores Graeci βασιλικὸς λόγους vocabant orationes de laudibus Imperatorum, quas Latini Panegyricas appellare solent. Earum methodum tradit Alexander Rhetor in libro ἐπεὶ ἐπιδοκτικῶν cap. 1. quod inscribi debet ἐπεὶ βασιλικῶν λόγων. Extat hic liber inter Rhetores Graecos ab Aldo editus pag. 613. sed cum Menandri Rhetoris libro qui ejusdem argumenti est, male confusus. Porro in dicto capite Alexandri, citatur oratio Callinici Sophistae celeberrimi hoc titulo ἡ βασιλικὸς, in laudem Imperatoris Philippini filij, conscriptus. Id autem ex eo conjicio, quod Philippus Arabs periinde ac Callinicus fuit, & ignobilis genere ortus: cuiusmodi fuisse Imperatorem illum cui Callinicus eam orationem dixit, testatur Alexander. Tempus etiam egregie convenit, cum Callinicus principatu Gallieni vixisset, teste Suida. Extat etiam Libanij βασιλικὸς, in honorem Constantij & Constantis ab eo scriptus, cum esset Nicomediae. Ad has igitur orationes alludens Eusebius, orationem hanc vocat βασιλικὸν σύγγραμμα. Sic in superiore capite βασιλικῶν ὕμνων πανηγύριον dixit, eodem alludens, quod Interpres non intellexit. Sed & illud notandum est, hanc orationem ab Eusebio vocari βασιλικὸν σύγγραμμα, id est librum. Reverti enim libro similior est quam orationi, quippe quae nimia prolixitate modum orationis excedat. Proinde nequaquam mihi videtur ab Eusebio fuisse recitata.

σφιν τῆς ἀρετῆς. Scribendum est σφιν τῆς ἀρετῆς, ut legit Interpres.

ἀμφὶ τὸ σωτήριον τῆς ἀθανάτου μνήμης. Scribendum videtur ἀμφὶ τὸ σωτήριον μαρτύριον, ut in superiori capite dixit Eusebius: ubi vide quae notavimus. Scribi etiam posset ἀμφὶ τὸ σωτήριον μνήμα. Sic enim elegans erit allusio μνήμα τῆς ἀθανάτου μνήμης. Et ita Eusebius in superiore capite μνήμα τῆς ἀθανάτου μνήμης & ἀβόλου. Observavi tamen τὸ σωτήριον σφιν & ἀβόλου.

& absolute ab Eusebio sumi pro salutari signo crucis: δι' ἐξ ἑαυτῆς φωνῆς, ut legitur in fine capituli noni, ubi tamen codex Fuk. habet σωτηρίας σαμίου.

ὅ τοις πασι. Non dubito quin scribendum sit ὅ τοις πασι ἀπὸ τοῦ ἑαυτῆς πλὴν αἰτίας. Quam emendationem confirmant sequentia mox Eusebii verba: Ἄν οὐκ ἔστιν ἡμεῖς, inquit, nota sunt causa operum illorum, qua juxta sepulcrum Domini magnifice exstruxisti. Nam Christiani quidem eas cognitas habent, teque eo nomine magnopere mirantur. Gentiles vero ejusmodi opera derident. Male igitur in codice Fuk. scribitur ὅ τοις πασι, &c.

ὁμοίως τῆς δε. Christum intelligit, ut recte ad marginem notavit Interpres. Hæc autem dicuntur ex persona Gentium, qui Christianis Deorum & Heroum adulteria, rixas, cædes, inortem etiam ac sepulcra sibi objicentibus, ita respondebant. Si Dii nostri ob hujusmodi humanas calamitates respuecunt, vester quoque; perinde est respiciendus, quem damnatum, in ortum ac sepulchrum esse fatemini.

ὁμοίως τῆς δε. Malim scribere ὁμοίως τῆς δε. Hoc enim mihi videtur elegantius. At vulgata lectio eundem quidem habet sensum; sed frigidior est & inulsior. Infra tamen sic loquitur pag. 634. Paulo post lego δεσποτικῶς & διδασκαλικῶς.

Pag. 634. ἔργων τοῖς λόγοις. Scribendum est procul dubio τοῖς λόγοις; & paulo post εἰς πάσας ἐκφεύγει βολίται, & sic legitur videtur Interpres qui ita vertit: rei unius & reliquæ abs te gestarum rationes causasque hoc præsertim sermone explicare constituit. Sed vocem ἔργων male interpretatus est, quæ fabricas hic significat seu ædificia, quæ à Latinis etiam opera dicuntur. Hic enim ex professo agit Eusebius de Basilica, quam Constantinus Hierosolymis nostro opere ædificavit. Porro, hic locus plane confirmat emendationem nostram quam supra proposuimus: ὅ τοις πασι ἀπὸ τοῦ ἑαυτῆς πλὴν αἰτίας. In codice Fuk. scribitur ἔργων τοῖς λόγοις, & τὰς αἰτίας παρῶν μοι λόγος ὅ τοις πασι βολίται βολίται.

ἀνθρώπων ὑπερβολῶν. Addenda hoc loco vox φύσις, quæ in superiore linea male collocata est. Quod confirmat codex Fuk.

ὅ δὲ λόγος παρῶν. Interpres vertit: Nisi verbo Dei in lucem edita fuissent. Sed hæc interpretatio non satis exprimit Græcæ vocis proprietatem. Quare malim vertere: nisi verbo Dei adstruissent. Metaphora enim est à famulis, qui ubi dominus evocaverit, statim præsto sunt. Itaque hoc verbum παρῶν recte dicitur de creatione rerum. Dixit enim Deus fiat, & facta sunt. Porro hunc locum emendavi ex codice Fuk. Cum enim antea legeretur: καὶ ὁ δὲ λόγος ὁμοίως τῶν, correxi ὁ δὲ λόγος ὁμοίως τῶν.

Pag. 636. οἱ ἱεροὶ λόγοι. Sic etiam codex Fuk. pro ἱεροῖς. μίσην τινὰ φοροῦμεν. Mediam vocat filii potentiam inter Deum Patrem & res creatas, non quod alia sit Filii virtus ac potentia à virtute ac potentia Patris. Nam Eusebius divinam Filii potentiam diserte hic appellat; sed mediam vocat, quia Pater per se nihil facit, sed omnia per Filium. Itaque veteres Theologi monarchiam Patri tribuebant; Filio verò administrationem seu οἰκονομίαν, ut docet Tertullianus adversus Praxeam. Vide infra caput 12. ubi Filium rursus vocat medium, & veluti vin-

culum quoddam, quo res creatæ cum ingenito Patre copulantur. Ac ne quis forte Eusebium hic reprehendendum putet, eodem plane modo loquitur Alexander Episcopus Alexandrinus in Epistola ad Alexandrum Constantinopolitanum: ἀρχαιοῦτες οἱ ἀνίσκητοι, ὡς μακρὸν ἂν εἴν μεταξὺ πατρὸς ἀληθῆντος, & τῆς κτιστικῆς ὑπὸ ἀπὸ ἐξ ἑαυτῶν, λογικῶν τε & ἀλόγων. ὡν μεσितिνοσα φύσις μοσ ὀσμῆς, &c. Idem pluribus declarat Eusebius in lib. 1. adversus Sabellium: Ἄν quia non sufficiebat Pater, ideo genuit filium: sed quia non sufficiebant ea quæ facta sunt sufficere non nata virtutem. Ideo per mediatorem loquimur. Quare? quia non poteramus propinquare non nato, &c. Hæc tamen optime refutat Athanasius in oratione tertia contra Arianos pag. 397.

ἑαυτῶν τῶν. Scribendum omnino est πρῶτα & δε συγκατατίσαν ἑαυτῶν τῶν.

εἰ μὴ τοῖς πασι. Maximam huic loco lucem attuleris, si particulam addas hoc modo: ἢ εἰ μὴ τοῖς πασι ὑποκειται οὐσία. Id est: Nam sive singula elementa propriam habent substantiam, sive una eademq; omnibus subest materia, &c.

τῆς πρὸς ἄλλα μαχῆς. Scribo τῆς πρὸς ἄλλα μαχῆς αὐτὰ διαλύσας, &c. vel certe & τῆς πρὸς ἄλλα μαχῆς.

ἀμφὶ τῆς ἀρμονίας συμμαχῶν. Mallem ita interpungere εἰς ἀρμονίας συμμαχῶν μίαν.

εἰς μακρὸν αἰῶνα. Lego uno verbo: εἰς μακροαἰῶνα ζωῆς ἀθανάτου βίου διζήσασθαι. Qua voce usus est Eusebius supra.

φθαρτῆς & ἀλογίσης. Maluissent dicere ἀναιδήτης, pag. 637. quod & in versione mea secutus sum.

τῆς τῶν ἡμετέρας. Delenda sunt duo postrema vocabula, quæ ex superiore linea repetita, male huc irreperunt. Possent etiam scribi ἡμετέρας & φθαρτῆς.

πλάττει τὴν μήνην. Scribendum puto πλάττει τὴν μήνην τῶν πάντων ἀεθλων, &c. Et sic postulat ordo syntacteos.

τοῖς δεσποτικῶν τὰ διζήσασθαι μένα συμμαχῶν. Voces sunt proprie ad musicam pertinentes, de quibus præter ceteros Boethius in lib. 1. de Musica, ubi de Synaphe & Diazeuxi agit. At Interpres lapides frontalis hic nobis obtrufit; quo nihil absurdius. Pro voce δεσποτικῶν scribendum videtur τῶν. Præc omiseram monere scribendum hic esse ἔργων τῶν παναρμόνιον, &c.

εὐκταῖον ὑπερβολῶν φύσιν. In codice Fuk. scribitur εὐκταῖον rectius.

τὸ τε δεσποτικῶν παντοῖς. Interpres vertit: modo herbarum formis cuiusque modis illustrando. Quod equidem non probo. Ac mihi videtur Eusebius varias terrarum figuras potius intelligere. Alia enim Europæ, alia Asiæ, alia Africæ figura est. Jam in his partibus, singule provinciæ suas habent figuras, quas hujus universi conditor Deus ipsis indidit; orbem terrarū velut hortum quendam amœnissimum in varias partitus areolas. Potest etiam hoc nomine, varius terræ habitus ac vestitus designari. Nam terra modò herbis virefcit, modò segetibus flavescit: hic silvis opaca est, hic hortis amœna.

τὴν δὲ εἰ. Scribendum puto τὴν δὲ εἰ. Id est: Sed quid ego præsumo, &c. quæ dicendi forma magnam habet εὐφραν, cum orator seipsum quasi reprimit atque objurgat. Codex Fuk. τὴν δὲ εἰ.

In Capite XII.

Fig. 638. ἀνώτατον αὐτὸ δὴ. Verba videntur effectransposita, atque in hunc modum restituenda: ἢ δ' ἐνδεῖσι δὲ δασκαλία αὐτὸ δὴ τὸ τῶν ἀγαθῶν ἀνώτατον, πάντων τ' αἰτίον, &c.

ἢ δ' ἐνδεῖσι, ἢ ἐν αἰθέρι. Aetherem à caelo veteres distinguerunt, eoque nomine elementum ignis designabant. Sic Anaxagoras, ut refert Aristoteles in libro 3. de caelo: quem tere omnes postea secuti sunt praefer Peripateticos. Nam Peripatetici substantiam caeli aethera vocabant, ut docet Aristoteles de mundo; eamque quintum elementum esse dicebant. Idem ait Heraclides in Allegoriis Homeri: Peripatetici, inquit, ἀγνὴν naturam caelestium corporum aliam esse ἀβίγη, eamque κυκλοφορητικὴν vocant, & quintum elementum esse ἀγνὴν. Ignis enim qui Graece est αἰθήρ, sursum fertur natura: Sol verò & Luna non item. At Stoici aethera etiam ipsi vocarunt elementum ignis; idque totius mundi principale, seu τὸ ἡγεμονικὸν esse censuerunt. Censorinus, seu quis alius auctor in capite 1. de naturali institutione: Mundi principale Solem quidam putant, ut Cleanthes: & Chrypsippus aethera, cuius motu perenni subiecta tenentur & administrantur. Et ipse quidam aether nihil patitur. Sic etiam Eusebius usurpat infra hac pagina. Augustinus in Sermone 147. de Tempore.

τὸν μόνον ἀληθῆ Θεόν. Non quòd Filius non sit verus Deus, sed quòd Dei nomen proprie pertinet ad Patrem, utpote fontem & auctorem Deitatis. Quòd verò Eusebius nosfer in Epistola ad Euphrasionem dixit Filium non esse verum Deum, ut ei obijcit Athanasius, & Patres septimae Synodi; id omnino ferri non potest. Etsi enim Pater proprie DEUS dicitur, itaq; quòties Deus simpliciter & absolute dicitur, statim Patrem intelligamus, Filius tamen non minus verè DEUS est quàm Pater, quippe cùm Patris ac Filii una eademq; sit divinitas. Certe Eusebius Filium verum Deum esse diferte dicit in lib. 1. contra Marcellum de Ecclesiastica Theologia cap. 10. Quamvis in sequenti capite non nihil minuit de iis quae supra dixerat. Christi verba in Joannis Evangelio sunt haec de Patre: Hac est autem vita aeterna, ut cognoscant te, solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum.

ὁπρῆτι αὐτὸν οἰκονομίας ἀλλότριον. Jam supra ostendimus, veteres Theologos Deo Patri attribuisse Monarchiam, Filio verò οἰκονομίας, seu dispositionem. Certe Patris proprium est imperare: Filii verò qui Patris sapientia est, proprium est cuncta disponere. Proinde Patris quidem quietem ac beatitudinem propriam esse ajebant, Filii verò operationem. Non quòd Pater ipse non operaretur; sed quòd Pater quidem incognita & arcana, Filius verò manifestiora nobis operaretur, ut explicat Marius Victorinus in lib. 1. adversus Arianos. Et veteres quidem Theologi ante Concilium Nicænum, Filium ὑπερίπτεον & ὑπερχρον vocabant: postea verò hæc nomina refugerunt, ut patet ex Chrysofomo in Sermone de Sigillis.

ἢ αὐτοαγαθόν. Apparet scribendum esse αὐτὸ ἀγαθόν. In codice Fuk. scribitur αὐτοαγαθόν una voce. ἀνομήραν λόγον & ἀρρητὸν. Procul dubio scribendū est λόγῳ ἀρρητῷ, ut paulo post dicit Eusebius.

A ἰσοχρῆσει τὰ σύμπασι ζῶσι. Postrema vox delenda Eusebio est, nisi malis scribere ζῶσι. Hic enim de animalibus praeipue loquitur.

τοῖς δ' αὐτοῖς ἐναντὶ οἰκεῖν. Scribe disjunctis vocibus τοῖς δ' αὐτοῖς ἐναντὶ οἰκεῖν, τοῖς δ' αὐτοῖς ἐναντὶ οἰκεῖν, τοῖς δ' αὐτοῖς ἐναντὶ οἰκεῖν, τοῖς δ' αὐτοῖς ἐναντὶ οἰκεῖν.

καὶ τοῖς μὲν θνητοῖς. Non dubito quin Eusebius scripserit: καὶ τοῖς μὲν θνητοῖς καὶ ἀποθανόντων ζῶσι ἀπολαύσαν, τοῖς δ' ἐδ' ἀθανάτου μετευσίαν παρήχων, quomodo etiam legisse videtur Interpres.

τὰ κῆτω, ἢ μετ' αὐτὸν ἀκολούθως. Hoc loco verba videntur esse transposita, quae ita construo, τοῖς ἐπεινεύειμασιν ἀκαλόθως, τὰ κῆτω, ἢ μετ' αὐτοῖς () ἔσκαυτοῖσι. Paulo post ubi legitur εἰς μὲν τὴν μέσην, delenda est vox μέση, quippe quae statim occurrit.

ὅσα πατὴρ ἀγαθόν. Longe major erit elegantia, si ἔσκαυτοῖσι vocem addideris hoc modo: ὅσα πατὴρ ἀγαθόν, ἀγαθόν δὲ ἀποθνήσκουσιν καρπίζον, &c. Atque ita Eusebium scripsisse pro certo habeo. Sic enim supra locutus est non semel.

ἀπὸ ψυχῶν ἢ σώματι ἀψύχῳ. Etiam hic transposita est particula. Scribe igitur ἀπὸ ψυχῶν εὐμαρῶν ἀψύχῳ, ἢ τῆ ἑσωμάτων, &c. Nisi malis eam particulam penitus expungere. Deest certe in Fukeiano.

πολλὰς δὲ ὡσεὶ ἡγεμόνας. Male Interpres vertit facultates. Nam Eusebius, quas hic δὲ ὡσεὶ dixit, in sequenti membro Deos appellat. Vertendum igitur erat potestates. Sic enim Latini vocant demones, quos Graeci δὲ ὡσεὶ vocare solent. Servius in libro 3. Aeneidos: Nam potestates, inquit, alia caelestes sunt, alia terrena, alia permixta. Et in libro 4. Nam potestates aut terrena sunt, aut aera, aut aethera. Chalcedius in Timaeum Platonis pagina 97. Quae potestates, inquit, aethera aetherae sunt demones, remoti à visu nostro & ceteris sensibus. Eadem voce utitur Augustinus in libro 10. de civitate cap. 26. Et in Epist. ad Volusianum, Apulejus in Apologia. Longinianus in Epist. ad Augustinum. Et Amm. Marcellinus in libro 21. Apud Graecos verò nihil frequentius occurrit. Hieronymus in caput 2. Joelis: Ad dexteras, inquit, & à sinistris virtutes & fortitudines Dei legitimus: quas Graeci δὲ ὡσεὶ vocant, &c.

δὲ μὲν δὲ ὅσα νήπιον. Scribe meo periculo ἢ μὲν δὴ, ὅσα νήπιον πολλῶν ἀνδρῶν παῖδες, &c. Quod idem est, ac si diceret: οἱ μὲν δὴ πολλοὶ εἰσι. In codice Fuk. scribitur δὲ μὲν δὲ ὅσα, &c. πολλῶν ἐπιπέδων. Dεσυν. optime.

ἢ ἀν πολυμερῆς ἔσα. Scribendum est ἢ ἀν πολυμερῆς, &c. Mox post verba illa πῶς γὰρ apponenda est interrogacionis nota, quod non vidit Interpres.

τῶν ἀληθείας ὁ κῆρυξ. Joannem Evangelistam intelligit, cujus verba paulo ante laudaverat: In principio erat Verbum, &c. Quae quidem verba, nunc φραστικῶς exponit Eusebius.

δὲ ἐπέκεινα λόγου ἡρωσιάρχης. Interpres verba sic construxit: ὁ ἐπέκεινα λόγου. Vertit enim: qui dicendo exprimit nequit. Quod non placeo. Mallet itaque verba aliter construere, ut ἡρωσιάρχης λόγου dicatur, id est, principium & auctor Verbi. Eusebius certe Deum Patrem vocare solet τὸν ἐπέκεινα πάντων. Sane hoc loco Verbum

comparat Patri. Et Verbum quidem dicit esse παρ Α πατρων: Patrem vero ait esse πατέρα πάντων; ubiq; plus tribuens Patri.

ως μὲν οὐδ' αὐθιγὰς κότες. Procul dubio scribendum est: ὁ μὲν οὐδ' αὐθιγὰς κότες. Quod ex sequentiibus manifeste convincitur.

ὡς ὁφ' ἐνὶ σώματι. Deest hic particula, quam ita suppleo, ὡς μὲν οὐδ' ὁφ' ἐνὶ σώματι. Potest etiam scribi ὡς δ' ὁφ' ἐν.

ἀπλανῶς ἐψηλωμέν. Forte scribendum est ἀφανῶς. Verbum enim Dei invisibili quodam modo per omnia diffusum est. Sed vulgata lectio non temere rejicienda. Intelligit enim Eusebius, Verbum Dei cunctis rebus insulum esse, non ut spiritum qui vago motu per omnia permanat, & nunc hac, nunc illac circumfertur; sed ut animam, quæ in cuncta simul diffunditur membra, nec ab his ad illa evagatur. Interpres ἀπλανῶς vertit re-

verā. ἀμφὶ μυσίας. Et hic transposita esse vocabula nemo non videt. Scribe igitur ἡ ἀμφὶ τῶν ἀποστόλων. Paulo post lego ἡλίθε, ἀλλ' ἡ πλείους ὡς καὶ. C.

Page 643: ποιητῶν τῆς ἐξ αὐτῶν χορηγίαν ποιούμενων. Delendus est articulus, aut certe scribendum πλὴν ἐξ αὐτῶν, ut habet codex Fuk. Mox ubi legitur φαιδὸς ἡλίθε ἀποστόλων, malim φουδὸν cum codice Fuk.

ἀρήτοι δυνάμει. Scribendum videtur ἀρήτων λόγων δυνάμειον ἡλίθε, vel ut est in codice Fuk, ἀρήτοι δυνάμειον. Paulo post ubi legitur εἰ τι αὐτῶν μὲν ἡλίθε, Interpres legitur videtur εἰ τι. Melius tamen scriberetur εἰ τι μὲν, C.

In Caput XIII.

ἐν τῇ ζωῆς καὶ φουδῆ. In codice Fuk. desunt hæ voces ἐν τῇ, quæ profecto non videntur valdè necessaræ.

λίγω μὲν δὲ τὰ ἐξ ἡμῶν καὶ διασφαιμέν. Scribendum est uno verbo λίγω μὲν δὲ τὰ ἐξ ἡμῶν καὶ διασφαιμέν, ut est in codice Fuk.

Page 644: καὶ ἐπὶ τῇ αἰχρῶν ἰδόνων ἀκρατείᾳ. Scribendum est καὶ ἐπὶ τῇ αἰχρῶν ἰδόνων ἀκρατείᾳ, C. refertur enim ad ἀνεπίστοις. Ait Eusebius, impudicos affectus ab hominibus esse consecratos. Nam cupiditatem quidem suam Cupidinis nomine appellarunt: membra verò quibus obsecnitates peraguntur, Priapum: intemperantiam verò in turpes voluptates effusam, Venerem vocaverunt. Hic est hujus loci sensus, quem Interpres non animadvertit.

ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς κατὰ δόξαισι τισὶν. Propriū est vocabulum artis magicæ κατὰ δόξαισι. Sic Artemidorus in libro 1. cap. 79. φαρμακείας καὶ κατὰ δόξαισι simul jungit. Plato in lib. 11. de legibus pag. 933. κατὰ δόξαισι pro eodem dixit. Vide Harpocratonem in verbo κατὰ δόξαισι. Latini ligaturas vocant. Augustinus Tractatu 7. in Joannem. Uique adeo, inquit, fratres mei, ut illi ipsi qui seducunt per ligaturas, per praccantationes, per machinamenta inimici, miscant praccantationibus suis nomen Christi. Orolius in lib. 4. cap. 13. obligamentum magicum dicit.

Page 645: ἐν δὲ μοις τῶν καὶ ἐν δὲ μοις ἠδ' αὐτοῖς. Scribendum est ἐν δὲ μοις ex codice Fuketiano. De paredris Dæmonibus dixi in notis ad historiam Ecclesiasticam.

Ἐπιτοῦσ τε μὲν. Lego ἐπιτοῦσ τε μὲν ἀνδρας. Quod licet leve est, tamen omitti non debuit.

παρ' ἑαυτῶν ἐκ ἐγνώσαν. Hic etiam transposita videntur esse vocabula. lego igitur: ἐκ ἐγνώσαν, ἢ δ' ἐκ ἐγνώσαν οἱ παρ' ἑαυτοῖς σοφοί, C. Quam Scripturam in versione nostra secuti sumus. In codice Fuk. ita scribitur hic locus: γρηγορησίας πλὴν εἰρησιν, ἀπρονομησας τὴν ἀεὶ βιωτικὴν ἀφροντίαν, παρ' ἑαυτοῖς ἐκ ἐγνώσαν, C. quam Scripturam non probo.

μελικῶν θάρον. Eusebius in lib. 1. de Præparatione cap. 10. ubi Phœnicum Theologiam exponit, alterum quidem Melicarthum vocat Demarontis filium, Cæli nepotem: alterum verò Usoum Hypsuranii fratrem, qui pellium tegumenta primus invenit. In codice Fuk. scriptum est μελικῶν θάρον καὶ ἕσωρον.

δυσάριν τῶν καὶ δούρον. Scribendum est καὶ δούρον. Arabes enim Obodam & Dusarem coluerunt, ut docet Tertullianus in libro 2. ad Nationes cap. 8. De Oboda Uranius in libro 4. Arabicarum Antiquitatum. Fuit Obodas vetustissimus quidam Rex Arabum, quem Nabathæi apud se sepultum divinis honoribus affecerunt, ut refert Stephanus in voce δούρα. Ab hoc multi deinceps Arabiæ Reges Obodæ dicti; quorum duos recenset Josephus, alterum Alexandri Judæorum Regis, alterum Herodis temporibus. Posterioris meminit etiam Strabo. Porro quantum quidem ex historiis conjicere licet, Arethæ atque Obodæ vicissim apud Arabes regnaverunt: itaut post Aretham Obodas, post Obodam Arethas imperaret. Idque aliquandiu mansisse videtur. Jam Dusarem Nabathæi etiam coluerunt, Bacchum eo nomine designantes, ut tradit Isidorus apud Helychium. De hoc etiam C. Stephanus in δυσάρισι. In codice Fuk. scriptum invenit δυσάριν τῶν καὶ δούρον.

καὶ οὐκ ἐκτίον. Scribendum est καὶ οὐκ ἐκτίον supple πᾶσι. Notus est Zamolxis Getarum Deus. Mox legendum est καὶ τὸ μὲν κίλιος, καὶ τὸ ἀμφιέριον θηβίοις, καὶ πάλιν ἑτέροις ἀλλοῖς, ἀλλοῖς πάλιν ἑτέροις, C. codex Fuketianus habet καὶ παρ' ἑτέροις, ἀλλοῖς πάλιν ἑτέροις.

βλάσφημας καρποῦς λείπει. Postrema vox addita est ab exscriptore hujus libri, qua scilicet designaret hic aliquid desiderari. Certe aliquot verba deesse hic videntur. Nisi forte hic δὲ καὶ οὐκ ἐκτίον subaudiri placet verba quæ paulo antea præcesserunt, θεοὺς ἀνηγούσαν. In codice Fuk. vox illa λείπει non legitur, sed post vocem καρποῦς punctum apponitur.

καὶ θεῶν πύλας. Scribendum puto καὶ θεῶν πύλας. In De codice Fuk. scribitur πύλας.

ἄφ' ὧν ἀμύσαν. Scribendum est procul dubio ἀφ' ὧν ἀμύσαν. ex Porphyrii libro 2. de Abstinentia, quem hic præne ad verbum exscripsit Eusebius noster. Et sic codex Fuk. scriptum habet.

τὸ δ' αὐτὸ τῶν καὶ ἐκ βόδω. Scribendum ex Porphyriῳ τῶν δ' αὐτῶν τῶν καὶ ἐκ βόδω supple πρόσω.

καὶ δ' ἐμὰ πύλας, οἱ δ' ἐκ τῆς ἀραβίας. Lego καὶ ἐμὰ πύλας δ' ἐκ Porphyriῳ in libro citato, quanquam apud Porphyrium vulgo legitur ἐμὰ πύλας. Nec aliter scribitur apud Eusebium in libro quarto de Præparatione c. 16. Sed ἐμὰ πύλας, ut dixi, magis placet Stephanus δ' ἐμὰ πύλας, πόλις ἀραβίας, ὁ πολίτης, θυμαθιωδὸς, ὡς λατρεῖται ἐν β. ἀραβικῆς ἀφρομοδογίας. Certe Arabes in suis Patronymicis hanc fere terminationem habent.

τῆς ἡεωκράτης. Desunt hæc verba apud Porphyriū in ij

rium, quæ Eusebius noster de suo adjecit. Sane A Porphyrius cum de humanis victimis ageret, & de Atheniensibus loqueretur, hoc exemplum omittere non debuit. Leus quidam olim fuit apud Athenienses, Orphei filius ut ait Suidas; qui cum Attica fame laboraret, responsumque esset ab Apolline Delphico, urbem non aliter salvam fore, nisi quispiam ex civibus filias suas Diis immolaret, tres filias virgines pro salute urbis maectandas obtulit, Phasitheam, Theopen & Eubulen. Alianus in libro 12. varix historix cap. 28. pro Phasitheâ, Praxitheam nominat. Nihil frequentius occurrit apud Græcos oratores, quam harum Lei filiarum mentio; ut apud Aristidem in Panathenaiico, Libanium in Declamatione 13. Demosthenes seu quis alius auctor in oratione quæ ἐπιτάφιος inscribitur, hunc Leum inter ἐπαύμιους seu tribuum conditores annumerat, à quo Leontis tribus nomen accepit, sic enim ait: ἀπὸ τῶν ἐν εἰλιοντίδαι μνησθημένων τὰς λέωνόρας, ὡς αὐτὰς ἴδουσαν σφαζόντων τοὺς πολίταις ὑπὲρ τῆς χώρας. Meminit etiam Clemens Alexandrinus in Protreptico, Gregorius Naz. in carmine de virtute, & ex recentioribus Leopardus in lib. 19. cap. penultimo.

ἢ πλὴν ἐρεχθίδος θυγατέρα. Erechtheus Pandionis filius sex habuit filias; Protopeniam, Pandoram, Procrim, Creulam, Orithiam & Chthoniam. Harum duæ natu maxima, Protopenia scilicet & Pandora, cum hostilis exercitus ex Beotia in Atticam irrupisset, se pro salute patriæ maectandas obtulerunt. Quas Athenienses magnis honoribus post mortem coluerunt, & Virgines Hyaciathidas appellarunt, eo quod immolatæ fuissent in Atticæ pago Hyacintho, supra Sphendalentiū pagum. Ita scribit Phanodemus in libro 5. rerum Atticarum, teste Suida in voce παρθένου. Ex quo lucem capit Ciceronis locus in oratione pro Sextio, ubi ait: Mortem quam etiam virgines Athenis, Regis opinor Erechthei filia pro patria contempserit decipiunt, ego viri consularis, &c. Diodorus Siculus in lib. 17. φασίωσιν μὲν ἔχειν ἄνθρωπος, δὲ ἐν τοῖς ἑσπερίοις μάλιστα αὐτῶν τὰς λέωνόρας, τὰς ἑκαὶ δίδωσιν, ἢ τὸν δῶντον ἐκείνους ἑπομέναι ἕκαστα μὲν ἀνάγκησιν παθεῖν πλὴν παρθένου. Meminit etiam eorum Demosthenes, seu quis alius in oratione quæ ἐπιτάφιος inscribitur, ἥδιστα ἀπὸ πάντων ἐρεχθίδων ἢ ἐπαύμιον αὐτῶν ἐρεχθίδα ἕκαστα τῶσδε πλὴν ἑώραν, τὰς αὐτὰς πασὰς ἄς ἑκαὶ δίδωσιν καλεῖσθαι, εἰς ὄρατον δῶντον δὲ ἀναλώσασθαι. Alii quatuor duntaxat Erechthei filias fuisse dicunt, quæ inter se conjuraverunt, ut si una ipsarum moreretur, ceteræ se interficerent. Postea cum Eumolpus Eleusinius opem ferens, cum magnis Thracum copiis in agrum Atticum irrupisset, Erechtheo oraculum consulenti responsum est, victoriam penes Athenienses futuram, si Erechtheus filiam immolavisset. Erechtheus itaque Chthoniam filiam natu minimam immolavit: quo facto reliquæ tres sicut sacramento sese obstrinxerant, mortem sibi consciverunt. Ita Apollodorus in Bibliotheca, Hyginus fabula 46. & 238. apud quem corruptum est Chthoniæ nomen. Has tres Erechthei filias Chthoniæ sorores, Euripides in Erechtheo ζῆλον περιπαρδένου vocaverat, ut testatur Hesychius, easque post mortem in Hyadas esse conversas sinxerat. Theon in A-

rati Phænom. ἐν ἐπιτάφιος γούτ' ἐν ἐρεχθίδαι θυγατέρας, ὡς δὲ φασὶν ἑσπερίοις ἀναλώσασθαι. Porro quod ad Hyacinthidas pertinet, quidam eas non Erechthei filias, sed Hyacinthi cuiusdam esse dicunt. Sic Harpocration in voce ἑκαὶ δίδωσιν, Hyginus fabula 238. Hyacinthus, inquit, Spartaniam filiam immolavit ex responso pro Atheniensibus.

ἢ πλὴν μὴ ἀλλῶ πάλιν. Male Interpretes Metapopolim verterunt. Nam Porphyrius, cujus verba hic usurpat Eusebius, urbem Romanam ita appellavit more sæculi sui, ut jam pridem notatum est à Josepho Scaligero in animadversionibus Eusebiana pag. 53. Certe Libanius in oratione quæ βασιλικὴς inscribitur, urbem Romanam sic nominat. Porro quod ait Porphyrius, Romæ in Jovis Latariis festo aut horum ætate hominem immolatum fuisse, confirmat etiam Lactantius in lib. 1. cap. 21. Si quis dicit, inquit, Latariis Jovis & nunc sanguine coluntur humano. Prudentius in lib. 1. contra Symmachum.

Funditur humanis Latariis in munere sanguis. De hoc festo loquitur Dio Cassius in lib. 43. p. 331. ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ὁ πολιάρχος τὰ λατρία ἐστὶ ἀλλοῦ προσήκει τῷ αὐτῷ, ἢ τὸ πῶς καὶ ἐκείνην ἡμεῖς εὐδαιμόνισιν ἐπίνοισιν. Celebrabantur autem Lataria mente, ut opinor Decembri. Quippe eo mense munus gladiatorium edebatur, ut discimus ex Calendario Heruuartii. Mos autem erat in Latariis sacro, ut gladiatoris qui in pugna fuerat occisus, et croorad huc calidus Jovi libaretur, & quasi in tacem ejus jactaretur, ut scribit Cyprianus in libro de spectaculis & Tertullianus in Apologetico cap. 9. Illustris est Justinus locus in Apologia ad Senatū, ubi de hoc sacro loquitur: τὰ ἴσα τῷ παρ' ἡμῶν στυμμῶν εἰδόμενῳ ἢ μόνον ἀλλοτρίων ζῶντων αἵματα προσπαίεται, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπων, ἢ τῶν παρ' ἡμῶν δασημοτατῶν ἢ ἄλλων, ἢ τῶν ἀνθρώπων πλείονος ἢ τῶν ζῴων αἵματι τῶν ποιμένων. Id est: eisdem faciemus et quæ a vobis sunt eisdem idolo quod colitis. Cui non solum animalium sanguis aspergitur, sed etiam humanis cruor; ut ostendit vos clarissimo ac nobilissimo hanc ex hominum occisuram sanguine libationem faciemus. Ex quo loco colligimus, Priorem Urbanum hoc sacrificium peregrisse: nec hominem Jovi immolatum fuisse, ut ait Porphyrius, sed tantum gladiatoris in arena occisi sanguinem Jovi propinatam.

περιακοσίους ἑτάτους. Hujus loci sensum non est assecutus Interpres, qui vertit: & nihilominus trecentos alios sacrificio adoluisse. Atqui ἐπιτάφιος proprie dicitur de patribus, qui liberos Dns immolandos tradunt, ut de Leo Atheniensi supra vidimus. Cum igitur nobiles in Africa trecentos patres Diis maectandos obtulissent, ait Diodorus trecentos alios ab aliis itidem oblatos fuisse, ut suam erga Deos pietatem non minus quam patres illi testificarentur. Ceterum malim legere περιακοσίους pro περιακοσίους. Certe aut hic scribendum est διακοσίους; aut suprâ pro διακοσίους, scribendum est περιακοσίους.

αὐτοὶ ὀνομαστί. Scribendum puto αὐτοὶ ὀνομαστί τὸν δία, quam Scripturam in interpretatione mea securus sum. Fallitur autem Eusebius noster. Neque enim à populis Aboriginibus, sed à Pelagiis Deos id postulasse scribit Dionysius Halic. pag. 16. nec jugulatos ab his homines, sed extra pa-

triam ablegatos. In codice Fuk. deest vox αυτων.
Ερησφορειν τῆς γεωποιου. Certe sub initium Imperij Dioeletiani in Gallia Rusticani conjuratione inter se facta arma arripuerant, & itinera infestabant. Hac audatum sibi nomine imposto, ut scribit Orosius Eutropius & Mamertinus in Panegyrico Maximiani. Porro ex hoc Eusebij loco discimus, id genus latrocinij per totum fere orbem Romanum grassatum fuisse.

A est ταυτητοι κησωματ, ου αν ιραψαιτο &c. Qua emendatione nihil certius. Nam Eusebium de corpore hic loqui, sequentia plane demonstrant. Atque ita in codice Fuk. scriptum inveni.

η μεν εδιδασκαλιαι. Lego ναι μεν εδιδασκαλιαι. Sic enim Græci loqui solent. Ita certe habet codex Fuk.

In Caput XV.

της μεν θανατον αναμνησας. Scribendum est αναμνησας ut legisse videtur Interpres. Mox legendum est μεν δε τῶν αυτων θιωριαι, ut est in codice Fuk.

κηρημιν & τε, τῆτο αυτο. Transposita hic sunt vocabula, ut passim in his libris accidisse jam monui. Scribo igitur κηρημιν αυτο τε τουτω οια μεταβασιλειου, &c. In codice Fuketij κηρημιν τουτω αυτο &c.

αφηνει ον γενοιας. Alterutrum horum verborum delendum est.

η εταν αυτος εαυτο. Procul dubio scribendum est, η εουτ αν αυτος εαυτο τα φρενονα διαφραζατο, prorsus necessaria emendatione, quam sequentia plane confirmant.

δουιν γαρ λειπομενων τη τελει. Non probo versionem Interpretis, qui hunc locum ita reddidit: Nam cum dua rationes abeundi ex hac vita sibi relique essent. Quasi in Græco legeretur τον τελειν. Sensus igitur Eusebij hic est, cum duorum alterum a Christo necessario faciendum esset in existētia vite, ut scilicet aut corpus suum morti penitus consumendum dederet, aut se morte superiore declararet, &c. Vides quāam diversus hic sensus sit ab illo Interpretis. Neque enim duplex ratio exeundi è vita Christo suppetebat, sed unica; mors scilicet. Quippe omnes, ut ait Poeta, una manet mors. Verum in morte, duorum alterum Christo faciendum supererat, ut vel morti penitus succumberet, corpusque suum ei tanquam opima spolia traderet; vel se morte superiorem ostenderet, & corpus suum, velut prædam ex faucibus mortis eriperet. Adde quod Eusebius paulo ante demonstravit, mortem necessario fuisse Christo subeundam. Si enim corpus suum clam & quasi furtim ex hac vita subducere voluisset, omnes procul dubio spectum illum fuisse, non autem verum hominem credidissent. Alias præterea rationes affert, quibus id adstruat. Quibus expositis ita demum concludit. Has omnes ob causas, inquit, quando quidem prorsus necesse erat ut corpus illius exitum Deo dignum sortiretur, mortem suam Christus ita dispensavit. Duorum alterum in fine hujus vite ipsi faciendum erat, & cetera, ut jam dixi. Et hæc quidem optime inter se coherant. Interpretis autem expositio, ab Eusebij mente prorsus aliena est, cum Eusebius non duplicem ex hac vita diteddendi rationem, sed unicam Christo relictam fuisse demonstraverit.

In Caput XIV.

Pag. 649. ελλως θεου δυναμειοις. Totus hic locus ita emendandus est, ελλως τε ου δυναμειοις η μη βουλομειοις, η απαντων ημοιοιουρι τε η ποιητων εσοφειον, εη μη δε ανθρωπιου χηματα τε η εδου, αυτων εφρηνη. In cod. Fuk. legitur ελλως πως ου δυναμειοις.

η ταυτα πη. Procul dubio scribendum est κατα ταυτα πη. Id est, eodem modo Des sermo sese ostendit. Ita plane codex Fuketij.

Pag. 650. αυτη ποιημασοφια η ανθρωπων. Naturam humanam quam Christus assumpsit, Eusebius vocat τον ανθρωπων, eo more quo Latini Patres de Christo dicere solent, quod hominem assumpserit. Sic paulo ante usurpat Eusebius, cum ait: διόζησιν ου προβις κητο ανθρωπου. Occurrit etiam infra.

ελλω εα λόγος. Hæc verba desunt in codice Fuk. & a Scholiaste addita mihi videntur.

μεινω παλιν αυτος. Etsi hic locus vitio caret, tamen non possum omittere lectionem quam in Fuk. codice reperi, μεινω αυτο παλιν αυλος οιος, &c. quam quidem scripturam verioremi puto. Paulo post, ubi legitur ηδ αυτω το αυθρωπειον ενου, vocem addidi ex codice Fuk. qui sic habet ηδ αυτω αυθρωπειον, &c.

Pag. 651. τα θηνητα παλιν αυτη δυναμομενου. Scribendum est δυναμομενου, ut legitur in codice Fuk.

ταυτη τε πολυαλειον. Scribo ταυτη γε η πολυαλειον. In cod. Fuk. scriptum est ταυτη πολυαλειον. Atque ita locutus est Eusebius paulo ante.

αυτο αυτη αυτη αυτη. Verbum αυτο αυτη, & quod sequitur αυτη αυτη scribendum est continue instar unius vocabuli, hoc est, αυτη αυτη ut Græci dicunt. Porro in editione Genevensi confusus erat locus vitio Typographorum, quem nos ita restitimus, παντες ου αν ιραψαιτο. Atque ita plane legitur in codice Fuketij.

η αυτη το αυτω κησωματ. Procul dubio scribendum

Pag. 651. Non probo versionem Interpretis, qui hunc locum ita reddidit: Nam cum dua rationes abeundi ex hac vita sibi relique essent. Quasi in Græco legeretur τον τελειν. Sensus igitur Eusebij hic est, cum duorum alterum a Christo necessario faciendum esset in existētia vite, ut scilicet aut corpus suum morti penitus consumendum dederet, aut se morte superiore declararet, &c. Vides quāam diversus hic sensus sit ab illo Interpretis. Neque enim duplex ratio exeundi è vita Christo suppetebat, sed unica; mors scilicet. Quippe omnes, ut ait Poeta, una manet mors. Verum in morte, duorum alterum Christo faciendum supererat, ut vel morti penitus succumberet, corpusque suum ei tanquam opima spolia traderet; vel se morte superiorem ostenderet, & corpus suum, velut prædam ex faucibus mortis eriperet. Adde quod Eusebius paulo ante demonstravit, mortem necessario fuisse Christo subeundam. Si enim corpus suum clam & quasi furtim ex hac vita subducere voluisset, omnes procul dubio spectum illum fuisse, non autem verum hominem credidissent. Alias præterea rationes affert, quibus id adstruat. Quibus expositis ita demum concludit. Has omnes ob causas, inquit, quando quidem prorsus necesse erat ut corpus illius exitum Deo dignum sortiretur, mortem suam Christus ita dispensavit. Duorum alterum in fine hujus vite ipsi faciendum erat, & cetera, ut jam dixi. Et hæc quidem optime inter se coherant. Interpretis autem expositio, ab Eusebij mente prorsus aliena est, cum Eusebius non duplicem ex hac vita diteddendi rationem, sed unicam Christo relictam fuisse demonstraverit.

η αυτη παντος θηματα. Malim scribere η αυτη θηματα αιχισιν παισοαδην τῶν παντος βλου καταστροφῶν.

εουθε φωτι το κησιν. Scribendum est το σκοτιζεν ut habet codex Fuk

ει τι ακουσον. Addendum est necessario vocabulum ακουσον τι ενου. Certe in codice Fuk. legitur ει τι ακουσον ημιν η πυροδ κρειτον εκουος τι, quomodo etiam legit Christophori. Paulo post codex

Fuk. habet εὐὸν καὶ ἀδιάφορον ἔχων τὸ πῦρ, non ut in editione Genevensi legitur διάφορον τὸ πῦρ.

Ἰσῆες πλὴν οἰκονομίαν. Hoc loco οἰκονομία ab Eusebio sumi videtur pro morte seu passione Christi. Sic paulo antea dixit de Christo, τὸ αὐτὸ θάνατον οἰκονομῆται. Vide quæ notavi ad librum 1. historiæ Ecclesiasticæ, ubi vocabulum οἰκονομία non solum de nativitate, sed etiam de morte Christi sumi solere, pluribus exemplis probavi. Certe Epiphanius Sacramentum Eucharistiæ vocat λατρειὰν τῆς οἰκονομίας. Id est, cultum Passionis Dominicæ, eo quod in hoc præcipue Sacramento Christi passio à Christianis colatur.

τὸ μὲν σῶμα πρὸς βραχὺ καταλιπὼν. Hæc benigna interpretatione adjuvanda sunt. Christus enim ne minimo quidem temporis puncto corpus suum reliquit. Quippe qui, ut vulgo dici solet, id quod semel assumpsit, nunquam dimisit. Sed corpus suum animæ consortio destituit aliquantisper passus est. Mox codex Fuk. habet καὶ τὸ θνήσκον θανάτῳ παρὰ τοῦ σώματος. Ego verò mallem scribere καὶ τὸ θνήσκον τῷ θανάτῳ παρὰ τοῦ σώματος.

Pag. 654. αἰδὼν ὄραται. Christus enim resurgens à mortuis, perspicue declarabat vitam æternam, quam cunctis hominibus prædicaverat, omni morte superiorē esse. Atque hoc Interpres non intellexit; qui licet alioqui satis elegans, à verò tamen sensu plerumque aberrat: adeo ut in hac quidem parte longe inferior videatur hujus panegyrici versio interpretatione historiæ Ecclesiasticæ.

καὶ γὰρ τὸς μίλλοντας. Malim scribere καὶ γὰρ. Id est, oportebat. Quam scripturam secutus videtur Interpres.

Ἰσῆ αὐτὸ τὸ εἶδος προεκαταλιπὼσαν θείων ἰσχυρίων. Dupliciter intelligi potest quod ait Eusebius, Christum ante quam moreretur, semina quædam notitiæ Dei in Gentes sparsisse. Aut enim intelligit semina quæ à natura insita sunt in animis hominum, quibus ad notitiam Dei informantur: aut certe prædicationem Christi, qui cum in terris ageret, non solis Judæis, verum etiam Gentilibus veri Dei cultum annuntiaverat.

πίσμα μέγιστον ἀναλαβεῖν. Hoc loco πῖσμα posuit Eusebius pro persuasione seu persuasione, cum tamen πῖσμα pro firmamento & pro retinaculo navis frequentius usurpari soleat. Sic in libro de martyribus Palæstinæ pag. 344. σαφὲς τὸ πῖσμα καὶ βίβλαιον. Uti tur eadem voce Clemens Alexandrinus non semel. Chrylostomus Homilia 1. in Epistolam ad Ephesios notat hanc vocem esse plebeiam, qua vehemens quædam atque enixa voluntas significatur: οὕτω γὰρ καὶ ἡμεῖς πλὴν ἰσχυρίων τῶ θελήματι. διδουμένους, κατὰ τὸ πῖσμα ἡμῶν λέγομεθα.

κατὰ τὸ ἴδιον. Scribendum est κατὰ τῆς ἴδιων πολυθίου πλάνης. Paulo post lego ἐπιθετικῶς αὐτοῖς πρόπαιμα, utramque emendationem confirmat codex Fuketij.

ἰσχυρίων μὲν πρὸς αὐτὸ ζωὴν. Hic locus non mediocrem habet difficultatem. Quomodo enim intelligi potest quod ait Eusebius, vitam illam quam Christo promissam, intelligit Eusebius resurrectionem, quæ veluti initium est & exordium æternæ illius apud Deum vitæ. Seu potius resurrectionem corporis

Christi intelligit, quæ fuit primitiæ & quasi signum spei ac resurrectionis nostræ, ut docet Eusebius in fine hujus capitis.

τῶν πρὸν ἀσθεῖας. Non dubito quin scripserit Eusebius ἀσθεῖας δαιμονικῆς πλάνης ἐπιθετικῆς. Alledit autem Eusebius ad crimen læsæ majestatis, quod Græci ἀσθεῖας ἐγκλημα vocare solent, ut patet ex Dione Cassio, non uno in loco.

ἀντιφύρον. Vox elegans, ex intimis magorum ac Theurgicorum arcanis deprompta, qui homines immolandos aiebant, ut aliorum vita redimeretur. Sic Antinous ad vicem Hadriani Principis, ut eius fata produceret immolatus est, quemadmodum refert Aurelius Victor & alij. Hoc est ἀντιφύρον, seu φύρον ἀντιφύρον, ut loquitur Aristides in quinta oratione sacra. Porro necesse erat, ut is qui hoc pacto immolabatur, sponte se jugulandum offerret. Quod quidem tum ex Aristide, tum ex Aurelio Victorē colligitur. In quo scribitur, cum voluntarium ad vicem magis populo cissent. Sed & mo ille Romanorum qui se pro salute Principis devovebant, id ipsum clare indicat.

ἀνάγκων καὶ ἀνιέρων δαιμόνων. Scribendum est ἀνάγκων, cuiusmodi error jam supra notatus est. Certe in codice Fuk. legitur ἀνάγκων. Et paulo post idem codex habet ἐκλυτότερος παρὰ τὸ.

σωτήριον θάμα. Scribendum est θάμα, quod miror à Chriltophorono animadvertum non fuisse. Sic paulo ante dixit Eusebius ἐπιθετικῶς καὶ μετὰ τοῦ θύματι.

In Caput XVI.

τῆς τούτων ἀληθείας. Totus hic locus ita mihi restituendus videtur εἰ δὴ διὰ τοῦ εἰδῆος δὲ τὰ τῶν τούτων ἀληθείας, καὶ εἰ δὴ ἐναργῶν παραμύθων, ἔσται κατὰ τὸν κώδικα. Scribendum est κατὰ τὸν κώδικα. In codice Fuk. totus hic locus ita legitur διὰ τὸ μὲν πάντων τὰ πάλαια ἔστι γὰρ ἴδιον, καὶ τὸ παρὰ τὸ ἀδύνατον ἴδιον, εἰς ἴδιον καὶ τοπαρχίας, τυραννίδας καὶ πολιτευματίας κατὰ τὸ ἴδιον.

ἴδιον καὶ ἴδιον καὶ. Malim scribere ἴδιον. Paulo post lego κρείττον πάσης δαιμονικῆς ἐπιθετικῆς ἐπιθετικῆς, expuncta voce πλάνης utpote superflua. Nisi malis scribere cum codice Fuketij πλάνης καὶ ἐπιθετικῆς.

προσπαῖον τὸ παλαιὸν κακῶν. Procul dubio scribendum est ἐκλυτότερον πρόπαιον κατὰ δαιμόνων, παλαιὸν κακῶν ἀποστροφῆσι, ἔσται. Sic paulo ante locutus est Eusebius in fine superioris capitis, de corpore Christi ex mortuis suscitato verba faciens; πρόσπαιον ἴδιον κατὰ τὰ θανάτου καὶ τῆς δαιμονικῆς ἐπιθετικῆς τῶν τῶ παλαιῶν ἀνθρώπων ἀποστροφῆσι, τῶν ἴδιον πάντων ἀνθρώπων ἀνερείας. Qui locus huic loco quæ præ manibus habemus, lucem non modicam affert. Idem enim utrobique dicit Eusebius. Corpus enim Christi à morte ad vitam revocatum, & in caelum ascendens, comparat tropæo quod de hostibus estigitur.

θεὸς μὲν εἰς πάντας. Scribendum est θεὸς μὲν εἰς πάντας ἐκλυτότερος, quod confirmant sequentia ἀπίστος. Lego ἀπίστος καὶ ἀκατάλακτος τῶν ἴδιων ἐπιθετικῶν. Atque ita legisse videtur Interpres. Sic Eusebius paulo post εἰ μὴ ἢ ἐξ αἰώνος ἐπιθετικῶν καὶ μετὰ τῶν ἴδιων δεικνύτο. Scribo etiam ἀπρητό τῶ, ut est in codice Fuk.

σωτήριον τὸ ἴδιον. Hic locus ita mihi scribetur

...dus videtur, ἡ πρός Θεοῦ εὐσεβείας σωτηρίας τε ἡ χριστοῦ διδασκαλία, quam scripturam in versione mea sum secutus. Una, inquit, religionis ac salutis via, Christi scilicet doctrina, hominibus tradebatur.

Ἐξ ἵνός φωνῆς ἁπλῆς. Procul dubio scribendum est παρὰ τοῦ. Erroratus est ex compendiosa scribendi ratione.

Pag. 659. τίς μόνος ἐπιτίθειν. Vox μόνος locum hic habere non potest. Scribo itaque ex codice Fuk, τίς ἐπιτίθειν παρέδωκεν ἄλλος ἢ μόνος, &c. Mox scribendum est δὲ δὴ ἴσως ἢ καὶ ἄλλος οἰκουμένους ἀνθρώπων, vel ut est in codice Fuk, δὲ δὴ τῆς καὶ ἄλλος ἀνθρώπων οἰκουμένους. Sic enim loqui solet Eusebius utin sine cap. 13.

καταπύου τοῦ προσεπιτιτουμένης θυσίας. Non dubito quin Eusebius scriperit καταπύου τε ἡ πυρός ἐπιτίλουμένης θυσίας, τὰς τῶ μόνος, &c. qua quidem emendatione nihil certius.

ἀφαιρέματα. Fradrem hic admiserant Typographi Geneveses, omisis de industria verbis Eusebij, eo quod de inercuto missæ sacrificio illustre testimonium contineret. Sed nos ope codicis Fucetiani ea auctori suo restitimus, νοίρω τε ἡ λογισμῶν θυσιών ἡροσπετίε λειτουργίας.

κατὰ τῆς ἀδελφικῆς ἡρώσεως. Sumpsit hæc Eusebius ex libro 2. Porphyrij de abstinentia, ubi ita scribit: καταλυθῆναι δὲ τὰς ἀνθρώπων θυσίας ἡρώσεως τῆς πᾶσι φασὶ πάλλας, ὁ δὲ εἰς τὰ ἀπὸ τῆς μίθρας συναγαγάντων ἡρώσεως, ἡ ἀδελφικῆς τῆς ἀντοκράτορος. Id est: Pallas vero qui de sacris Mithriacis optime omnium scripsit, humanas victimas fere ubique abolitas esse prodidit principatu Hadriani. Quod confirmat etiam Lactantius in lib. 1. divinarum institutionum cap. 21. his verbis: Apud Cyprios humanam hostiam Iovis Tenecer immolavit; idque sacrificium posteris tradidit: quod est nuper Hadriano imperante sublatum. Scribit Tertullianus in Apologetici c. 9. infantes in Africa Saturno palam immolatos fuisse usque ad Proconsulatum Tiberij, qui sacerdotes Saturni ob eam causam cruci sufflavit. Additque testem hujus rei esse militiam patriæ suæ, vel ut quidam codices scriptum habent, patris sui, quæ idiplum munus Tiberio Proconsuli suncta est. Ex quo apparet, adhuc recentem fuisse hujus rei memoriam. Cur enim testes citaret milites seu apparitores Proconsularis officij, nisi adhuc quidam superfuissent, aut superesse potuissent ex ijs qui Tiberio Proconsuli apparuerant, tunc cum sacerdotes illos in crucem egit. Quare Proconsulatus ille Tiberij commode referetur in tempora Imperatoris Hadriani; maxime id luadentibus Porphyrio atque Lactantio. Porro cum Pallas tantum dicat, fere ubique homines immolari desuisse; Eusebius sine ulla exceptione apud omnes ubique gentes morem hunc sublatum fuisse asserit. Quod equidem vix possum credere. Nam & Porphyrius & Lactantius in libris supra memoratis testantur, Jovem Latiarem adhuc sua etate humano sanguine Romæ cultum fuisse. Ad hæc Tertullianus in Apolog. testatur adhuc sua etate Saturno infantes immolatos esse in occulto.

σευδάλλον ἐκλιπτότερον. Alludit Eusebius ad celebre illud Heracliti dictum, τίς οὐκ ἀποκρίων ἐκλιπτότερος, cujus meminit Strabo in fine libri 16. Origenes in libro 5. contra Celsum. Ex quo proverbialis locutio manavit ἀποκρίων ἐκλιπτότερος, de homine nul-

nullius pretij. Pollux in lib. 5. cap. 46. ἀποκρίων ἐκλιπτότερος ἐστὶν ἡ ἀποκρίων ἐκλιπτότερος. Julianus in oratione adversus Heraclium Cynicum pag. 421. eandem Heracliti sententiam usurpat his verbis: ἐκλιπτότερος δὲ πάντη τῶ σώματι, ἡ νομίζων αὐτὸ κατὰ τὴν ἀποκρίων ἐκλιπτότερον. ἐκ τῆς φωνῆς δὲ αὐτῶν τῶν ἀποκρίων δόξα πλοῦτος, ἡ ἀνὸ θεοῦ ἀσπίς ἀνθρώπων σώματι χριστοῦ ἐπιτίθειν. Quem locum ex Suida in voce ἀποκρίων ἐκλιπτότερος emendavi ac supplevi. Nam in vulgatis editionibus corruptus legitur ac mutilus.

ἀποκρίων ἐστὶ. Scribendum est per interrogationem ὡς ἐμπεδὸς ὡν ἀποκρίων ἐστὶ. Atque ita legisse videtur Christophorus. Certe in codice Fuk, scribitur ἀποκρίων ἐστὶ.

ἡ ἀποκρίων ἐστὶν ἐκ τῆς κριθείων. Apparet scribendum esse ἐκ τῆς ἀποκρίων, id est, iudicium non positum est in sensu. Itaque subaudiendum hic est verbum ἐστὶ, quod non vidit Christophorus, quippe qui hæc verba cum sequentibus perperam conjunxit. Magna fuit inter veteres Philosophos disputatio ἀπὸ κριθείων. Ita autem vocabant normam ac regulam, qua veritas rerum ab hominibus dijudicatur. Antiquissimi quidem Philosophi eam vim ac facultatem non in sensibus, sed in ratione posuerunt, ut docet Sextus Empiricus in libro 7. adversus Mathematicos. Porro κριθείων dupliciter sumitur; vel pro facultate ipsa qua verum discernitur; vel pro instrumento ipsius facultatis. Primum Potamo Philosophus vocabat ἡφ' οὗ, secundum δὲ ὡ, ut docet Laertius in proemio sui operis.

αὐτῆς ἀποκρίων νεκρῶν. Transposita hic sunt vocabula, quod his in libris toties accidisse monuimus. Scribo igitur αὐτῆς ἀποκρίων νεκρῶν, ἡ ἀποκρίων. Paulo antè quædam voces male repetitæ sunt, quod mendum studiosus lector facile per seipsum restituet.

In Caput XVII.

εἰ γὰρ οὗ ζῶντος. Scribendum videtur πῆ γὰρ οὗ ζῶντος interrogativè; quam scripturam in versione mea secutus sum.

πῶς ἡ ἀποκρίων ἐκλιπτότερος. Duplici mendo inquinatus est hic locus; quem tamen facillimum erat ita corrigere: διαπερπαῖς πῶς ἀρχῶν ἐκλιπτότερος ὅτι δὴ τὰ ἀποκρίων ἡ ἀποκρίων ἐκλιπτότερος φιλὰ τε ἡ ἀποκρίων, &c. Intelligit Eusebius Diocletianum & collegas, quos ait præclare & feliciter Republicam gubernasse, quamdiu cum Deo & cum Ecclesiis pacem servarunt. Sed postquam Deo bellum inferre conati sunt, & sanctissimos eius cultores persequi; statim omnia in deterius conversa esse. Idem dicit Eusebius in fine libri octavi.

ἀποκρίων καὶ ἀποκρίων. Scribendum videtur ἀποκρίων καὶ ἀποκρίων, ἡ ἀποκρίων, &c.

νεκρῶν ἡ ἀποκρίων. Malim legere τῆς ἀποκρίων ἐκλιπτότερος. Nihil frequentius occurrit apud Scriptores Ecclesiasticos, quàm νεκρῶν seu Dominorum vocabulum. Nec solum Græci Ecclesias ita nominant, sed & Germani hoc nomen à Græcis mutuati sunt, ut docet Vualfridus Strabo in libro de rebus Ecclesiasticis cap. 7.

ἡ ἀποκρίων ἀποκρίων. In codice Fuk, scriptum est αὐτὸ δὴ τὸ τῶ λόγου μέγιστον θαῦμα.

φιλανθρωπίας λογισμῶ. Decesse hic nonnulla, etiam me tacente, quivis facile perspiciet. Scribo igitur

Pag. 660.

Pag. 661.

οὕτω γὰρ φιλοανθρωπίως λογισθῆναι τὸ φράσαι αὐτὸς τὰ γὰρ ἀντιστοιχίαι, quæ per parenthesis legenda sunt. Certe Christophorfonus ita etiam legisse videtur, ut ex versione eius apparet.

ἡ ζωαϊκῶν δεῖρα ἡ χοροὺς ἀειπαρθέων. Christophorfonus vocem ζωαϊκῶν conjunxit cum voce ἀειπαρθέων, quod equidem non probo. Nam ζωαϊκῶν nomine Eusebius intelligit mulieres, quæ viris orbata viduitatem suam Deo consecrabant, easque à virginum choris distinguit. Porro ex viduarum numero eligi solebant diaconissæ, & presbyteræ ut testatur Epiphanius in hæresi Collytidianorum, & in epilogo librorum contra hæreses. Unde Eusebius hoc loco ἡρείας illas nominat. Pungebantur enim illæ mulieres quodammodo sacerdotum officio; quippe quæ mulieres baptizandas erudirent. Scribendum autem est ζωαϊκῶν τε ἡρείας, ut nemo non videt. Atque ita scribitur in codice F. B. ketiano. Porro hæ mulieres antequam inter diaconissas allegerebantur, examinari solebant. Quærebatur ab eis inter cetera, an Sanctorum pedes lavissent, ut docet Origenes in Tomo 32. in Joannis Evangelium.

ἡ δὲ ἐν ὀφθαλμοῦν ἐπαρχεῖν. Quis non videt scribendum esse δὲ ἐν ὀφθαλμοῦν. Veteres enim acerri- mum quendam Justitiæ oculum esse credebant, qui omnia quæ ab hominibus agerentur, inspiceret, nec unquam conniveret; quem etiam testabatur quicumque injuriam passi essent. Nihil frequentius occurrit tum apud Græcos, tum apud Latinos. Vetus Poeta apud Stobæum.

ἐστὶν δὲ ἡ ἐν ὀφθαλμοῦν, ἡ δὲ ἡ ἐν ὀφθαλμοῦν. Plura congerere non otij est nostri, cum res sit notissima. Christophorfonus tamen hanc hujus loci emendationem non vidit.

Pa. 662. ἡπὶ αὐτῶν ταχῆς. Scribendum est procul dubio τὴν οὕτω ταχῆς, quomodo etiam legisse videtur Christophorfonus.

αὐτῶν τε φε. Scribendum est πειε accentu in primam syllabam rejecto; quod fit, quoties præpositio post vocabulum ponitur. Mox scribendum est καταλλήλους τοῖς φράγμασιν. Refertur enim ad vocem φρορήσεις. In codice Fuk. scribitur καταλλήλους. ἡ ἀλείας μεταλαγείν τῶν ἀρχῶν. Error est Typo-

graphicus, ut opinor, pro μεταλαγείν, ut habet codex Fuketij.

φουτανεὺς εἰς ἡλῶν. Pacem intelligit quem Eusebius Christus nascens contulit orbi Romano.

τὸ δὲ λίγω ἀνθρώπων. In codice Fuk. scribitur ἡ δὲ λίγω ἀνθρώπων, & proximè ante legitur ὅσον ὁ σὺν τῶν ἡμῶν.

ἡ ἡρείας ἀνθρώπων. Christophorfonus ultimam τῆς ἡρείας vocem expunxit non male. Potest tamen legi ἡ ἡρείας ἀνθρώπων. Vel certe μήτις ἀνθρώπων.

ἡ αὐτὰ σώματα πιαίνεν. Scio quidem Christianos diebus Dominicis lautius epulari solitos. Verum τὸ πιαίνεν non convenit Christianis. Quare non dubito quin Eusebius scripserit, ἡ αὐτὰ σώματα πιαίνεν.

In Caput XVIII.

τὸ ἀνθρώπων ἐλευθερίας. Christophorfonus legisse videtur ἀνθρώπων, ut ex versione eius apparet. Sed veram hujus loci scripturam nobis aperuit codex Fuk. quæ sic habet τὸ ἀνθρώπων ἐλευθερίας τὰ τοιαῦτα, ἡ τὸ ἀνθρώπων, &c. Intelligit enim Eusebius quæ illa bona, quæ supra singillatim enumeravit: quæ per Christi in terras adventum hominibus collata sunt.

περιτὰ δ' ἀντὶ ἀλλοῦ εἶν. Defunt hic aliquot voces, puta σοὶ βασιλεῦ. Sed codex Fuk. veram nobis lectionem aperuit. Sic enim habet: περιτὰ δ' ἀντὶ ἀλλοῦ εἶν τὰ παρ' ἡμῶν σοὶ ἀκούεθ' ἡμῶν.

οἰεῖται βασιλεῖ. Addendam hic cenfeo vocem ἡμεῶν, non ideo solum quod Victoris cognomen inditum est Constantino, sed quod hæc vox magnam hic affert elegantiam. At enim Eusebius sacra illa donaria, quæ Constantinus dedit Basilicæ Hierosolymitanæ, cum sint Victoris Christi summi Regis monumenta, optime convenire Imperatori Victori.

βασιλικῶν χαρακτῆρῶν ἐκτυπούμενον. Regis apices interpretatus sum. Sic enim loqui solet Eusebius, ut alibi notavi. At igitur Constantiniana magnificentissimâ illâ fabricâ & opulentissimis donarijs, quibus Christi sepulchrum exornaverat, quasi regalibus apicibus publice propositis, Christum Victorem ac triumphatorem omnibus prædicasse.

πᾶσι τοῖς ἔθνεσι. His verbis panegyricum Eusebij claudit codex Fuk. Certè quæ sequuntur verba, parum necessaria sunt, nec Eusebij esse mihi videntur.